

Vlaanderen
is zorgzaam en
gezond samenleven

GEZINSONDERSTEUNING IN VLAANDEREN

TRENDS IN HET GEBRUIK TUSSEN 2016-2021

Deel 1. Relatie- en opvoedingsondersteuning

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever

Karine Moykens
Secretaris-generaal
Departement Zorg
Simon Bolivarlaan 17
1000 Brussel

Samenstelling

Departement Zorg
Afdeling Beleidscoördinatie

In samenwerking met:

Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee-hogeschool)

Auteurs

- Veerle Audenaert (Departement Zorg)
- Kristien Nys (Odisee)
- Kathleen Emmery (Odisee)

Referentie

Audenaert, V., Nys, K. & Emmery, K. (2025). Gezinsondersteuning in Vlaanderen. Trends in het gebruik tussen 2016 en 2021. Deel 1. Relatie- en opvoedingsondersteuning. Vlaamse overheid, Departement Zorg.

Leescomité

Speciale dank aan de volgende personen voor het nazicht en becommentariëren van de tekst:

- Veronique Vandezande (Departement Zorg)
- Barbara Demeyer (Departement Zorg)
- Tine Morrens (Departement Zorg)
- Diederik Vancoppenolle (Opgroeien)
- Katleen Govaert (Opgroeien)
- Sofie Eerlings (Opgroeien)

Productcoördinatie en vormgeving

Afdeling Communicatie en IT - Team Communicatie

Depotnummer

D/2025/3241/390

Uitgave

Oktober 2025

INHOUD

1	INLEIDING	5
2	ONDERZOEKSDOELSTELLINGEN	6
3	ONDERZOEKSMETHODE	7
3.1	Data	7
3.2	Analysemethode	7
4	RELATIEONDERSTEUNING	10
4.1	Beleidscontext en kennis uit voorgaand onderzoek	10
4.2	Evolutie tussen 2016 en 2021 in het gebruik van relatieondersteuning	12
4.2.1	Evolutie in het gebruik van relatieondersteuning	12
4.2.2	Evolutie in het gebruik van verschillende aanbodvormen	13
4.3	Evolutie in de mate waarin men zich geholpen voelt met de gebruikte relatieondersteuning	13
4.4	Evolutie in redenen voor het niet-gebruik van het formele aanbod aan relatieondersteuning	14
4.5	Welke ouders maken anno 2021 meer gebruik van relatieondersteuning dan in 2016?	15
4.6	Informele versus formele relatieondersteuning	18
4.7	Welke kenmerken doen ertoe bij het gebruik van relatieondersteuning? een multivariate logistische regressieanalyse	21
4.8	Samenvatting relatieondersteuning	25
5	OPVOEDINGSONDERSTEUNING	26
5.1	Beleidscontext en kennis uit voorgaand onderzoek	26
5.2	Evolutie tussen 2016 en 2021 in het gebruik van opvoedingsondersteuning en de mate waarin men zich geholpen voelt	28
5.2.1	Evolutie in het gebruik van opvoedingsondersteuning	28
5.2.2	Evolutie in het gebruik van verschillende aanbodvormen	28
5.3	Evolutie in de mate waarin men zich geholpen voelt	29
5.4	Evolutie in redenen voor het niet-gebruik van opvoedingsondersteuning	30
5.5	Welke ouders maken anno 2021 meer gebruik van opvoedingsondersteuning dan in 2016?	31
5.6	Informele versus formele opvoedingsondersteuning	34
5.7	Welke kenmerken doen ertoe bij het gebruik van opvoedingsondersteuning? een multivariate logistische regressieanalyse	37
5.8	Samenvatting opvoedingsondersteuning	42
6	BESLUIT EN BELEIDSAANBEVELINGEN	43
6.1	Verschillen in gebruik, niet-gebruik, de rol van informele steun, gebruikers en trends tussen relatie- en opvoedingsondersteuning	43
6.2	Aanbevelingen voor beleidsmakers en het werkveld	45
6.2.1	Relatieondersteuning	45
6.2.2	Opvoedingsondersteuning	46
7	LITERATUUR	48

1 INLEIDING

In de gezinsenquête is veel aandacht voor het gebruik van verschillende vormen van gezinsondersteuning. Het gaat dan om relatieondersteuning, opvoedingsondersteuning, kinderopvang (informele en formele kinderopvang, maar ook vakantieopvang), hulp bij specifieke zorgbehoeften omwille van een beperking, ziekte of ouderdom in het gezin en het gebruik van huishoudhulp.

Dat het thema ‘ondersteuning van gezinnen’ in de gezinsenquête zo belangrijk is, heeft te maken met het decreet preventieve gezinsondersteuning dat in 2013 werd gestemd. Dat decreet regelt onder meer de werking van de Huizen van het Kind (HvhK) door Kind & Gezin, nu het Agentschap Opgroeien. Artikelen 4, 5 en 6 van dat decreet geven de reikwijdte aan. Enkele kernwoorden uit deze artikelen die relevant zijn voor de gezinsenquête zijn: doelgroep ‘gezinnen met kinderen en jongeren’, bevorderen van het welbevinden, universele dienstverlening ... die zich aanpast aan maatschappelijke veranderingen, en dat vanuit het perspectief van de beoogde doelgroep. Het decreet ‘over de organisatie van een geïntegreerd jeugd- en gezinsbeleid (2023)¹, bekrachtigt deze doelstelling:

Het geïntegreerd jeugd- en gezinsbeleid beoogt een positieve, rijke en inclusieve leefomgeving voor elk kind en elke jongere te realiseren, waarbij kinderen en jongeren met een specifieke ondersteuningsbehoefte op voet van gelijkheid met andere kinderen en jongeren alle mensenrechten en fundamentele vrijheden ten volle kunnen genieten. ... Het geïntegreerd jeugd- en gezinsbeleid beoogt aan kinderen, jongeren, hun gezin en context, en aanstaande ouders een continuüm van integraal toegankelijke en kwaliteitsvolle zorg en ondersteuning te bieden, zo vroeg als nodig en zo nabij mogelijk in hun leefomgeving. Het belang van kwalitatieve en toegankelijke zorg en ondersteuning door preventie, vroegdetectie en vroeginterventie wordt in de organisatie van het geïntegreerd jeugd- en gezinsbeleid sterk naar voren geschoven (Art. 4).

In de gezinsenquête, voor het eerst uitgerold in 2016, werd gepeild naar het gebruik van diverse vormen van gezinsondersteuning, naar de mate waarin men zich door deze ondersteuning geholpen voelt, bij niet-gebruik naar de redenen voor het niet-gebruik van het ondersteuningsaanbod en bij de tweede editie van de gezinsenquête in 2021 ook naar het soort aanbod dat ouders bij eventueel toekomstig gebruik zouden verkiezen. Een uitvoerige beschrijving van de antwoorden op deze vragen kreeg een neerslag in verschillende onderzoeksrapporten, te raadplegen op www.gezinsenquête.be. In de reeds gepubliceerde themarapporten werd een eerste globale en vnl. beschrijvende analyse van het gebruik en de redenen voor het niet-gebruik van diverse vormen van gezinsondersteuning weergegeven (Emmery & Pasteels, 2022; Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023; Audenaert, 2023a en b; Vandezande & Audenaert, 2023). Uit deze rapporten blijkt dat niet alle gezinnen evenveel gebruik maken van gezinsondersteuning. Het is niet duidelijk of en zo ja, in welke mate bepaalde groepen gezinnen in 2021 meer gebruik maken van het aanbod gezinsondersteuning dan in 2016.

In dit onderzoeksrapport, waarvoor het Departement Zorg samenwerkte met Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee-hogeschool), brengen we in kaart in welke mate bepaalde groepen van ouders in Vlaanderen in 2021 meer (of minder) dan in 2016 gebruik maken van diverse vormen van gezinsondersteuning, zijnde relatie- en opvoedingsondersteuning. Of anders gezegd of en zo ja, in welke mate dit aanbod aan gezinsondersteuning bepaalde doelgroepen beter bereikt. In hetgeen volgt zetten we de verschillende onderzoeksdoelstellingen uiteen, bundelen we – per domein van ondersteuning – de relevante bevindingen uit de eerdere onderzoeksrapporten en vullen deze aan met de verdiepende analyses m.b.t. de evolutie 2016-2021.

¹ De ontwerptekst dateert van 2023 en de tekst werd in 2024 aangenomen door de plenaire vergadering. De oorspronkelijke benaming van dit decreet, ‘Vroeg en nabij’ werd verlaten (persoonlijke communicatie met medewerkers van het Agentschap Opgroeien).

2 ONDERZOEKSDOELSTELLINGEN

De doelstellingen voor dit onderzoek vallen uiteen in vijf delen.

1. In een eerste doelstelling focussen we op de vraag **in welke mate men erin slaagt om bepaalde (kwetsbare) doelgroepen beter te bereiken met het huidige relatie- en opvoedingsondersteunend aanbod**. We willen weten welke groepen gezinnen in 2021 meer (of net minder) gebruik maken van deze vormen van gezinsondersteuning dan in 2016. Welke groepen gezinnen anno 2021 meer of minder dan gemiddeld gebruik maken van gezinsondersteuning werd eerder al uitvoerig gedocumenteerd (o.a. Emmery & Pasteels, 2022; Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023). De data laten echter ook toe om voor verschillende groepen gezinnen een evolutie te schetsen tussen 2016 en 2021. Dit is vnl. beschrijvende analyse.
2. We weten uit voorgaande rapporten van de gezinsenquête (cf. supra) of men geholpen is met de verkregen ondersteuning. Een tweede doelstelling in dit rapport betreft het **nagaan of er een verschil is in de mate waarin men zich geholpen voelt met de gebruikte ondersteuning tussen 2016 en 2021**.
3. Een derde doelstelling gaat over de wisselwerking tussen formele en informele ondersteuning. Uit voorgaand onderzoek blijkt dat wie minder beroep kan doen op informele hulp of ondersteuning, ook minder beroep doet op formele ondersteuning (Emmery & Pasteels, 2022). In dit onderzoek gaan we - voor de in de gezinsenquête bevroegde vormen van gezinsondersteuning waar ook werd gepeild naar informele hulp en steun – na **hoe het gebruik van formele ondersteuning zich verhoudt tot het krijgen van informele hulp en ondersteuning**.
4. Een vierde doelstelling situeert zich op een meer inhoudelijk vlak. **Welke achtergrondkenmerken zijn belangrijk in het meer of minder gebruik maken van gezinsondersteuning?** Zowel voor 2016 als voor 2021 voorzien we een multivariate analyse (logistische regressie/odds ratio's) per domein van ondersteuning. Welke variabelen mogelijk een rol spelen in het meer of minder gebruik maken van gezinsondersteuning en dus zullen worden opgenomen in de multivariate analyse, wordt per domein van ondersteuning geëvalueerd op basis van de beschrijvende analyse in (voorgaande) rapporteringen over de gezinsenquête.
5. Een vijfde doelstelling betreft het **nagaan of er een verschil is tussen 2016 en 2021 in de redenen voor het niet-gebruik van gezinsondersteuning**.

3 ONDERZOEKSMETHODE

3.1 DATA

De data waarvan we gebruik maken zijn de data van de eerste en tweede editie van de gezinsenquête, respectievelijk verzameld in het voorjaar van 2016 en het voorjaar van 2021.

In dit rapport geven we een uitvoerige schets van de mate waarin diverse groepen gezinnen in Vlaanderen gebruik maken van verschillende vormen van gezinsondersteuning. De percentages zijn gewogen percentages zodat ze representatief zijn voor de populatie gezinnen in het Vlaamse Gewest met minstens één kind jonger dan 25 jaar wiens min-25-jarige kind officieel bij de bevraagde ouder woont, zoals gekend in het Rijksregister, voor de kenmerken geslacht, leeftijd, gezinsvorm en herkomst. Bij de gewogen percentages geven we – ter informatie – ook telkens het aantal respondenten (niet gewogen n) mee waarop deze percentages zijn berekend. We berekenen de parameters voor ouders wiens min-25-jarige kind officieel thuis woont zodat we deze groep ouders kunnen vergelijken met de ouders bevraagd in 2016. Anders dan in de eerste editie van de gezinsenquête² hebben we in 2021 immers ook gezinnen bevraagd wiens kind niet (langer) officieel inwoont. Op deze manier konden we gescheiden ouders wiens kind(eren) officieel bij de ex-partner is/zijn gedomicilieerd, beter insluiten in de gezinsenquête. Zo zijn er in 2021 meer alleenstaande ouders, vnl. alleenstaande vaders bereikt, maar ook meer gezinnen wiens kinderen jonger dan 25 jaar het gezin reeds verlaten hebben. Voor een overzicht van de 3.323 deelnemers aan de gezinsenquête verwijzen we naar ‘Wie nam in 2021 deel aan de gezinsenquête?’ (Audenaert, 2022a). Meer informatie over de gewijzigde onderzoeksopzet is ook te vinden in het methodologisch rapport (Audenaert, 2022b). Voor de volledigheid geven we – voor 2021 - in de tekst en tabellen ook de cijfers mee voor alle ouders met een min-25-jarig kind (los van of dit kind ook officieel bij de respondent woont).

Daarnaast geeft de bijzondere periode waarin de gezinsenquête werd afgenomen, maart-april 2021 of midden de coronapandemie, een bepaalde kleur aan de resultaten. Het was een periode waarin de vaccinatiecampagne tegen COVID-19 voor de meest kwetsbare ouderen reeds was opgestart en vaccinatie voor de hele bevolking in het vooruitzicht lag. Tegelijkertijd werden omwille van opnieuw toenemende besmettingscijfers en ziekenhuisopnames, een hele reeks van vrijheidsbeperkende maatregelen (her)ingevoerd, waaronder de sluiting van niet-medische contactberoepen, verplicht thuiswerken, winkelen op afspraak, een verlenging van de Paasvakantie (Paaspauze) en een beperking op vrijetijdsactiviteiten. Ook het aantal contactpersonen, zowel binnenhuis als buitenshuis, ging opnieuw van tien naar vier³. Dat alles heeft de ondersteuningsmogelijkheden voor ouders ingeperkt. Bij het lezen van de resultaten moet dus rekening gehouden worden met de mogelijkheid dat de coronapandemie een impact heeft gehad op het gebruik van relatie- en opvoedingsondersteuning.

3.2 ANALYSEMETHODE

Dit rapport bevat zowel beschrijvende bivariate analyses als multivariate logistische regressieanalyses.

Voor onderzoeksdoelstelling 1, 2 en 5 gaat het om hoofdzakelijk beschrijvende analyses van verschillen tussen 2016 en 2021 voor diverse groepen van gezinnen. Daarbij kijken we standaard naar een aantal sociodemografische achtergrondkenmerken: geslacht, leeftijd, herkomst, opleidingsniveau, financiële kwetsbaarheid en enkele structurele kenmerken van het gezin (gezinsvorm, relatiestatus, aantal kinderen en de leeftijd van het jongste kind).

² Een eerste gezinsenquête werd afgenomen in het voorjaar van 2016 bij gezinnen met een officieel inwonend kind jonger dan 25 jaar.

³ De website van de federale overheid met nieuwsbrieven over de coronapandemie en bijhorende maatregelen is inmiddels niet meer beschikbaar.

Voor het geslacht werd in de gezinsenquête rekening gehouden met genderidentiteit, m.a.w. in de eerste plaats keken we naar hoe men zich qua gender identificeert op het moment van bevraging voor het bepalen van het geslacht. We vroegen dit aan de hand van de vraag: *'Soms vinden mensen dat het geslacht dat bij hun geboorte werd geregistreerd, niet meer bij hen past. Welk geslacht past op dit moment bij u, volgens u?'*. Omwille van de kleine aantallen⁴ werd aan respondenten die zich niet herkennen in de M/V-indeling (ze antwoorden 'iets anders' of 'ik weet het niet') het geboortegeslacht toegekend. Voor meer informatie over de constructie van deze en de volgende achtergrondvariabelen verwijzen we naar het methodologisch rapport (Audenaert, 2022b).

De leeftijd werd berekend door het geboortjaar af te zetten tegenover 1 januari 2016 of 2021 naargelang de respondent participeerde aan de eerste of tweede editie.

Voor herkomst hanteerden we de operationalisering die de Vlaamse overheid voorstaat en waarbij gekeken wordt naar de nationaliteitshistoriek van de ouders van de respondent. M.a.w. als één van de ouders van de respondent een buitenlandse geboorternationaliteit heeft, wordt de respondent ingedeeld onder de personen met een niet-Belgische herkomst. Voor de gezinsenquête hanteerden we de indeling Belg, EU+ en niet-EU+.

Voor het bepalen van het opleidingsniveau van de respondenten peilden we net als in 2016 naar het hoogst behaalde diploma aan de hand van de vraag: *'Wat is het hoogste diploma dat u heeft behaald?'*

De voorziene antwoordmogelijkheden zijn: (1) ik heb geen diploma, (2) lager onderwijs, (3) lager secundair onderwijs, (4) hoger secundair onderwijs (incl. 7de jaar of vierde graad), (5) hoger onderwijs of universiteit en (6) ik haalde nog een ander diploma, gevolgd door de vraag 'Welk diploma?'. Tot slot voorzagen we de antwoordmogelijkheid (7) ik weet het niet. Deze indeling komt grotendeels overeen met het internationaal classificatiesysteem ISCED 2011⁵ van de UNESCO voor opleidingsniveau. Voor meer informatie verwijzen we naar het methodologisch rapport (Audenaert, 2022b).

Verder bekijken we ook steeds twee aspecten van materiële deprivatie die een indicatie geven van de (kwetsbare) financiële toestand van gezinnen. Het gaat (1) om het zich kunnen veroorloven om jaarlijks een week op vakantie te kunnen gaan en (2) om een onverwachte uitgave van 1.100 euro met eigen middelen te kunnen betalen.

Standaard bekijken we ook enkele structuurkenmerken van gezinnen: de gezinsvorm met intacte gezinnen⁶, alleenstaande ouders en samengestelde gezinnen (voor meer informatie over deze indeling en het voorkomen van de verschillende gezinsvormen in Vlaanderen verwijzen we naar Audenaert, 2022c), het aantal kinderen en de leeftijd van het jongste kind in het gezin.

Waar het relevant leek, kijken we per hoofdstuk bijkomend ook naar andere achtergrondkenmerken. Significante verbanden tussen twee kenmerken werden veelal getoetst aan de hand van een chikwadraattoets χ^2 . Als de gebruikte toets daarvan afwijkt, wordt dit telkens duidelijk weergegeven. Een significant resultaat wijst op een resultaat dat meer dan louter toevallig is en dat kan worden veralgemeend naar de populatie gezinnen in Vlaanderen. Het niveau van significantie wordt weergegeven met * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; en *** $p < 0,001$ of n.s. (niet significant). We voegden – omdat het soms over kleine aantallen ouders gaat - daaraan ook verbanden toe die zich op het randje van het 0,05 significantieniveau bevinden, in die zin dat ze niet significant zijn op niveau 0,05, maar wel significant zijn op niveau 0,10, dus wanneer we een iets grotere foutenmarge toelaten. Dit markeerden we in de tabellen met n.s.[°]

⁴ $n = 28$

⁵ De ISCED-classificatie is ontwikkeld door het Instituut voor statistiek van de UNESCO (UIS), in samenspraak met o.m. de OESO en EUROSTAT en dient om statistieken over opleiding samen te stellen en te vergelijken zowel op nationaal als internationaal niveau. [International Standard Classification of Education \(ISCED\) | UNESCO UIS](#)

⁶ We volgen wat deze benaming betreft, bij gebrek aan een alternatief, de terminologie gehanteerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in Nederland (Van Gaalen & van Roon, 2020) en hechten net als zij daar geen normatief oordeel aan 'over wat wel of niet normaal of goed zou zijn'.

en benoemen deze als net niet significant. We presenteren in dit rapport telkens percentages voor de steekproef ouders wiens min-25-jarige kind officieel inwoont, dus voor 2021 betekent dit dat we, net zoals in 2016, de ouders wiens min-25-jarige kind officieel elders woont, niet insluiten in de cijfers.

Voor onderzoeksdoelstelling 3 en 4 maken we gebruik van multivariate logistische regressie zonder selectiemethode. We willen immers in de eerste plaats kijken naar de eventuele bijdrage van de achtergrondkenmerken, en minder een ‘best passend model’ vooropstellen. We baseren ons voor de determinerende variabelen op de achtergrondvariabelen uit de voorgaande beschrijvende analyse.

4 RELATIEONDERSTEUNING

4.1 BELEIDSCONTEXT EN KENNIS UIT VOORGAAND ONDERZOEK

Recent stelde de huidige Vlaamse Regering in het Regeerakkoord 2024-2029 dat *‘Een hoog conflictueuze scheiding van ouders kan een grote impact hebben op het welzijn van kinderen (...) We responsabiliseren ouders over de gevolgen voor kinderen en zetten sterker in op de preventie van escalerend conflict bij scheiding (...), onder meer door een toegankelijk aanbod aan multidisciplinaire bemiddeling.’* De aandacht voor relatieondersteunende initiatieven is niet nieuw.

Uit een overzicht van ruim tien jaar geleden, bleek dat in Vlaanderen een vrij groot en gevarieerd aanbod aan relatieondersteunende hulp beschikbaar was (Emmery, 2013). Dat aanbod bestond onder meer uit campagnes vanuit het middenveld (o.a. sociaal cultureel werk, mutualiteit), artikels in tijdschriften en op webpagina's van middenveldorganisaties, Kind en Gezin, het CAW en andere organisaties die zich meer specifiek toeleggen op relatievorming en seksualiteit (o.a. Sensoa). Daarnaast waren er ook tal van vormingen, cursussen, vaardigheidstrainingen, die net zoals relatiebegeleiding en -therapie door een breed scala van organisaties en sectoren (o.a. algemeen welzijnswerk, geestelijke gezondheidszorg, jeugdhulp, sociaal cultureel werk) aangeboden werden. Het werkveld voerde aan dat de aandacht voor relatieondersteuning en het bereik versterkt zou moeten worden. Naast de vraag naar een brede campagne over het belang van goede partnerrelaties en de vraag naar een betere bekendmaking van het ondersteuningsaanbod, werd aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG) de aanbeveling geformuleerd om het aanbod aan vormingen en cursussen te versterken en om relatiebegeleiding en -therapie (financieel) aantrekkelijker te maken.

Verschillende van deze aanbevelingen kregen een vertaalslag in het actieplan 2016-2018 inzake de aanpak van relatie- en scheidingsproblemen (Emmery, 2017):

In dit plan stelt de Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Jo Vandeuren dat hij het belangrijk vindt om relaties te versterken. Hij wil gezinnen ondersteunen bij grote veranderingen zoals gezinsvorming, ouderschap, echtscheiding of het vormen van een samengesteld gezin. Het plan wil problemen in de partnerrelatie bespreekbaar maken en daarmee een escalatie van relatieproblemen voorkomen.

Vertegenwoordigers van Kind en Gezin, het Agentschap Jongerenwelzijn, Het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid, het Departement WVG en het kabinet WVG stelden in het actieplan drie doelstellingen voorop: (1) problemen in de partnerrelatie bespreekbaar maken om een escalatie van relatieproblemen te voorkomen, (2) een betere toegankelijkheid van het relatieondersteunend aanbod en (3) de uitbouw van een goed op elkaar afgestemd relatieondersteunend aanbod. Meer concreet werd door Vlaams minister Jo Vandeuren, bevoegd voor gezinsbeleid, een sensibiliseringscampagne gelanceerd die relaties en relatieproblemen bespreekbaar maakt, mensen aanmoedigt om hulp te zoeken voor problemen in hun partnerrelatie en hen informeert over het bestaande ondersteuningsaanbod (relatiebegeleiding, relatiebemiddeling, scheidingsbemiddeling ...) (www.departementwvg.be/welzijn-en-samenleving/welzijnswerk/partnerrelaties). ‘Maak van Donderdag Date-dag’ beet in 2017 als campagne de spits af. De website www.tijdvoorjerelatie.be⁷ bundelde alle nuttige informatie. Daarbij aansluitend werd onder meer een update van <http://tweehuizen.be>, een meer gerichte toeleidingsfunctie vanuit groeimee.be en implementatie van de ‘Stel-je-vraag-knop’ en chatfunctie bij de Huizen van het Kind en De Opvoedingslijn vooropgesteld. EXPOO ontwikkelde in het verlengde van dat actieplan een themapagina op groeimee.be (voor ouders) en op EXPOO.be (voor professionals)⁸.

⁷ Inmiddels gedisccontinueerd.

⁸ [Groeimee.be](http://groeimee.be) werd gedisccontinueerd, de informatie van de EXPOO-themapagina voor professionals werd geïntegreerd in de kennishub van Opgroeien (<https://www.opgroeien.be/kennis/themas/scheiding>)

Ook de [e-learning voor professionals in het kader van scheiding](#) werd via dit actieplan ondersteund, alsook het '[Even met twee](#)' aanbod van de Gezinsbond.

Laat duidelijk zijn dat de eerder vermelde acties (2016-2018) om problemen in de partnerrelatie bespreekbaar te maken en de toegang tot het relatieondersteunend aanbod te versterken nog niet in uitvoering waren toen de dataverzameling voor de eerste editie van de gezinsenquête (2016) liep. Voor het merendeel van deze acties was een uitvoering in 2017 voorzien. Daarnaast blijkt uit een bevraging van de Huizen van het Kind (2016) dat twee derde van de huizen (nog) geen plannen of acties inzake relatieondersteuning ondernomen had (Nys & Emmery, 2017). We hebben geen zicht op de mate waarin deze thematiek zich ondertussen (door)ontwikkeld heeft in de Huizen van het Kind. Acties of plannen inzake 'partnerrelaties en relatieondersteuning' werden immers niet expliciet bevraagd in het onderzoek van 2022 (Huizen van het Kind Rapport 2023).

In de gezinsenquête wordt het thema partnerrelaties ruim bevraagd. Er wordt o.a. gepeild naar de huidige en de vorige relaties, naar enkele aspecten van relatiekwaliteit en naar de tevredenheid met de relatie met de partner. Emmery en Pasteels (2022) kwamen op basis van de gezinsenquête 2021 tot de bevindingen dat de meerderheid van de ouders met een partner in Vlaanderen een grote mate van onderlinge overeenstemming met deze partner toont alsook een stabiele relatie met weinig conflict. Een minderheid van de ouders rapporteert elementen die kunnen bijdragen aan een lagere **relatiekwaliteit**. Zo rapporteert bijna een derde van de ouders minstens één keer per maand op elkaars zenuwen te werken en is één vierde van de ouders het niet altijd eens met de partner over hun seksuele relatie.

De **tevredenheid** met de partnerrelatie is volgens Emmery en Pasteels (2022) hoog en een meerderheid van de ouders voelt zich erg **gesteund** door hun partner. Vergeleken met 2016, zien Emmery en Pasteels (2022) in 2021 gemiddeld genomen hogere scores voor onderlinge overeenstemming en de mate waarin ouders samen activiteiten doen of samen gesprekken voeren. Mogelijks hebben de beperkende maatregelen om de coronapandemie te bestrijden ervoor gezorgd dat men meer tijd met de partner kon doorbrengen.

In 2021 gaf volgens Emmery en Pasteels (2022) 17% van de ouders aan ooit gebruik te hebben gemaakt van voorlichting rond relaties, relatiebemiddeling, relatietherapie of een andere vorm van relatiebegeleiding. Relatieondersteuning werd vaker gebruikt door oudere respondenten, respondenten met een Belgische of EU+-herkomst en door hoger opgeleiden. Men deed het meest beroep op een psycholoog of therapeut. De drie meest aangehaalde redenen om geen gebruik te maken van relatieondersteuning zijn:

1. Men ervaart geen behoefte of het is niet nodig. Wie geeft vaker op dat men geen behoefte heeft aan relatieondersteuning: mannen, ouders in gezinnen die kunnen rondkomen met hun inkomen, hoger opgeleiden en ouders met een christelijke of islamitische geloofsovertuiging.
2. Men kreeg voldoende hulp van familie en vrienden. Vrouwen geven dit vaker aan als reden.
3. Men wilde het zelf oplossen.

Van degenen die ooit gebruik maakten van relatieondersteuning, deed meer dan een derde (36,7%) dat bij het beëindigen van de relatie met een vorige partner. Uit het onderzoeksrapport van Emmery en Pasteels (2022) kwam een samenhang tussen gezinsvorm en het gebruik van relatieondersteuning voor de huidige dan wel de vorige partnerrelatie naar voren. Zo blijkt dat negen op de tien ouders in intacte gezinnen die ooit relatieondersteuning hebben gebruikt, dat deed in het kader van de huidige relatie. Van de alleenstaande ouders die ooit relatieondersteuning hebben gebruikt, deed de meerderheid dat tijdens de vorige relatie of ter ondersteuning van het beëindigen van een vorige relatie. Ook de respondenten in samengestelde gezinnen die ooit op relatieondersteuning beroep hebben gedaan, deden dit vooral tijdens de vorige relatie met een andere partner of ter ondersteuning van het beëindigen van een vorige relatie. Meer dan één op vier van de samengestelde gezinnen gebruikte relatieondersteuning in de huidige relatie.

Uit andere bevestigingen blijkt dat om en bij een vierde van de ouders behoefte heeft aan relatieondersteuning- of bemiddeling (Nys & Van Leeuwen, 2017; Nys, Van Leeuwen & Emmery, 2016; Vandewaerde et al., 2019). Een algemene, dan wel specifieke relatieondersteuningsbehoefte vertaalt zich niet altijd in gebruik. Zo blijkt uit ander onderzoek in Vlaanderen dat anno 2010 slechts een minderheid van de respondenten beroep deden op maatschappelijke dienstverlening met betrekking tot gezinnen (in de ruime zin) (Colman, Symoens & Bracke, 2011). Alleenstaande gescheiden vrouwen deden het vaakst beroep op deze dienstverlening.

Onderzoek naar het gebruik van professionele **echtscheidingsbemiddeling** toont aan dat hoger opgeleiden vaker dan lager opgeleiden kennis hebben over het bestaan van deze bemiddelingsvorm, alsook dat de wetswijziging van 2006, waarin rechters verplicht werden ouders met kinderen te informeren over professionele bemiddeling, het beoogde resultaat heeft gehad (Pasteels, Smit, Bastaits, & Mortelmans, 2014). Advocaten en bemiddelaars raden hun cliënten echter niet systematisch bemiddeling aan vóór aanvang van een gerechtelijke scheidingsprocedure, advocaten minder nog dan bemiddelaars: 'Het potentieel van de minnelijke schikking van conflicten in familiale zaken wordt niet volledig aangeboord' (Raes, 2018).

4.2 EVOLUTIE TUSSEN 2016 EN 2021 IN HET GEBRUIK VAN RELATIEONDERSTEUNING

4.2.1 Evolutie in het gebruik van relatieondersteuning

In 2021 gaf één op acht respondenten aan ooit gebruik gemaakt te hebben van relatieondersteuning. Op de vraag 'Heeft u ooit gebruik gemaakt van voorlichting rond relaties, relatiebemiddeling, relatietherapie of een andere vorm van relatiebegeleiding?' antwoordde 15,2% ja. In 2016 bedroeg dit 12,9%. Het aandeel ouders dat in 2021 aangeeft 'ooit gebruik gemaakt te hebben van relatieondersteuning' is dus toegenomen met een factor 1,21 ten opzichte van 2016. Dit is een beperkt, maar significant verschil in algemeen gebruik van relatieondersteuning tussen 2016 en 2021⁹.

Voor welke relatie maakte men anno 2021 meer gebruik van relatieondersteuning? De percentages in het 'ooit gebruik gemaakt hebben van relatieondersteuning' zijn toegenomen voor zowel de huidige partnerrelatie als voor de vorige relatie, alsook voor het beëindigen van de vorige relatie (zie tabel 1). Echter, alleen voor de eerste categorie is de toename ook statistisch significant. Het gebruik van relatieondersteuning ter ondersteuning van de huidige partnerrelatie is dus significant toegenomen tussen 2016 en 2021.

Tabel 1. Gebruik van het aanbod aan relatieondersteuning in 2016 en 2021, per type relatie waarvoor gebruik gemaakt werd van relatieondersteuning (percentages)

	Ter ondersteuning van de huidige partnerrelatie	Ter ondersteuning van de vorige partnerrelatie	Bij het beëindigen van de vorige partnerrelatie	Totaal	n
2016	5,5	4,4	4,3	12,9	2.134
2021	7,1 (6,6)	5,1 (6,7)	4,7 (6,0)	15,2 (17,2)	3.270
Sign.	*	n.s.	n.s.	*	

Significantieniveau: n.s.⁹ p < 0,10 ; *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2). De % voor 2021 zijn % voor ouders wiens kind jonger dan 25 jaar officieel inwoont. Voor deze groep ouders kunnen we de vergelijking maken met 2016 en voor deze groep ouders werd ook de significantietoets uitgevoerd. Voor de volledigheid worden ook de percentages voor alle ouders in 2021 (of het min-25-jarige kind officieel inwoont of niet) weergegeven tussen haakjes.

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

⁹ Wanneer we de analyse ook in 2021 beperken tot de ouders wiens min-25-jarige kind ook officieel inwoont, zijn de cijfers respectievelijk 15,2% en een factor van 1,18 en is het verschil met 2016 nog steeds significant op niveau 0,05.

4.2.2 Evolutie in het gebruik van verschillende aanbodvormen

We vroegen in de gezinsenquête ook ‘*Van welk aanbod heeft u gebruik gemaakt?*’. De voorziene antwoordcategorieën waren: lezing, cursus of gespreksgroep; informatie via websites, brochures, boeken, webinars, apps ...; telefonische of online hulpverlening; gesprek met een huisarts; psycholoog/therapeut/psychiater; (ander) bemiddelaar; dienst of voorziening in de hulpverlening aan gezinnen; een ander, welk? (zie tabel 2). Ouders konden meerdere antwoorden aankruisen.

Anno 2021 maken ouders iets minder gebruik van een dienst of voorziening in de hulpverlening aan gezinnen (weliswaar net niet significant) en gingen ze veel minder op gesprek bij de huisarts, hetgeen wellicht te maken heeft met de bijzondere situatie waarin we ons toen bevonden (coronapandemie). Tegelijkertijd zien we iets meer gebruik van telefonische of online hulpverlening, maar deze beperkte significante toename kan het minder gebruik van een gesprek met de huisarts of een dienst of voorziening in de hulpverlening aan gezinnen niet compenseren. Opvallend, is dat het gebruik van het aanbod via een psycholoog/therapeut/psychiater wel op hetzelfde niveau is gebleven als in 2016. Acht op tien ouders die gebruik maken van relatieondersteuning, gaan naar een psycholoog, therapeut of psychiater, zowel in 2016 als in 2021. Mogelijks konden psychologen/therapeuten en psychiaters zich organiseren tijdens de pandemie door bv. online consulten te voorzien of hebben de signalen in de media van overbelasting van huisartsen een drempel opgeworpen voor huisartsconsulten andere dan louter medische.

Tabel 2. Gebruik van verschillende vormen van het relatieondersteunend aanbod in 2016 en 2021 (percentages)

	%		Sign.
	2016	2021	
Lezing, cursus of gespreksgroep	6,3	5,6 (5,7)	n.s.
Informatie via websites, brochures, boeken, webinars, apps ...	9,1	13,0 (11,8)	n.s.
Telefonische of online hulpverlening	1,2	4,0 (3,7)	*
Gesprek met een huisarts	23,0	13,3 (12,9)	***
Psycholoog, therapeut, psychiater	81,5	82,8 (81,1)	n.s.
Een (andere) bemiddelaar	14,8	16,6 (19,8)	n.s.
Dienst of voorziening in de hulpverlening aan gezinnen	9,4	6,0 (6,2)	n.s. ^o
Een ander ...	5,5	6,1 (7,1)	n.s.
n	284	549	

Significantieniveau: n.s.^o p < 0,10 ; *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2). De % voor 2021 zijn % voor ouders wiens kind jonger dan 25 jaar officieel inwoont. Voor deze groep ouders kunnen we de vergelijking maken met 2016 en voor deze groep ouders werd ook de significantietoets uitgevoerd. Voor de volledigheid worden ook de percentages voor alle ouders in 2021 (of het min-25-jarige kind officieel inwoont of niet) weergegeven tussen haakjes.

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

4.3 EVOLUTIE IN DE MATE WAARIN MEN ZICH GEHOLPEN VOELT MET DE GEBRUIKTE RELATIEONDERSTEUNING

Wanneer ouders in de gezinsenquête aangeven ooit gebruik gemaakt te hebben van een aanbod relatieondersteuning, werd hen ook de vraag gesteld: ‘*In welke mate heeft deze voorlichting, bemiddeling, therapie of begeleiding u geholpen?*’. Uit Emmery en Pasteels (2022, p. 30) blijkt dat niet iedereen vindt dat het aanbod heeft geholpen. Van de ouders met een min-25-jarig kind dat officieel inwoont zegt 14,1% dat het aanbod heel veel heeft geholpen, 30,9% zegt dat het tamelijk veel heeft geholpen, 29,4% zegt dat het maar een beetje heeft geholpen en 25,6% zegt dat het helemaal niet heeft geholpen. De beoordeling verschilt naar de fase van de partnerrelatie waarin men van het aanbod gebruik heeft gemaakt. Van de ouders die gebruik maken van relatieondersteuning in het kader van de huidige partnerrelatie, zegt het merendeel dat het aanbod heeft geholpen: heel veel (18,6%), tamelijk veel (43,1%) of een beetje (28,1%).

Van de respondenten die gebruik maken van relatieondersteuning in het kader van een vorige partnerrelatie, zegt de grootste groep dat het aanbod maar een beetje (33,7%) of helemaal niet (37,5%) heeft geholpen.

De resultaten zijn, behalve bij het beëindigen van de vorige relatie, wat gunstiger dan in 2016 met meer ouders die aangeven dat het relatieondersteunend aanbod hen 'heel veel' of 'tamelijk veel' heeft geholpen (beiden categorieën samengenomen). Statistisch gezien, zijn de in tabel 3 waargenomen verschillen echter niet significant en dus niet veralgemeenbaar naar alle gezinnen in Vlaanderen.

Tabel 3. Mate waarin ouders zich geholpen voelen met het gebruikte aanbod aan relatieondersteuning in 2016 en 2021 (rijpercentages)

		Heel veel	Tamelijk veel	Een beetje maar	(Helemaal) niet	n
Totaal (n.s.)						
	2016	16,1	25,5	30,0	28,5	284
	2021	14,1	30,9	29,4	25,6	538
		(13,0)	(29,1)	(30,2)	(27,7)	
In het kader van de huidige relatie (n.s.)						
	2016	25,2	30,2	32,5	12,1	118
	2021	18,6	43,1	28,1	10,2	219
		(18,4)	(43,6)	(28,1)	(9,9)	
In het kader van de vorige relatie (n.s.)						
	2016	7,1	13,8	27,5	51,5	100
	2021	8,0	20,8	33,7	37,5	205
		(7,6)	(19,1)	(36,1)	(37,2)	
Bij het beëindigen van de vorige relatie (n.s.)						
	2016	13,4	32,5	29,2	24,9	97
	2021	20,5	24,6	28,1	26,8	183
		(20,2)	(25,8)	(25,0)	(29,0)	

Significantieniveau: n.s.° p < 0,10 ; *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2). De % voor 2021 zijn % voor ouders wiens kind jonger dan 25 jaar officieel inwoont. Voor deze groep ouders kunnen we de vergelijking maken met 2016 en voor deze groep ouders werd ook de significantietoets uitgevoerd. Voor de volledigheid worden ook de percentages voor alle ouders in 2021 (of het min-25-jarige kind officieel inwoont of niet) weergegeven tussen haakjes.

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

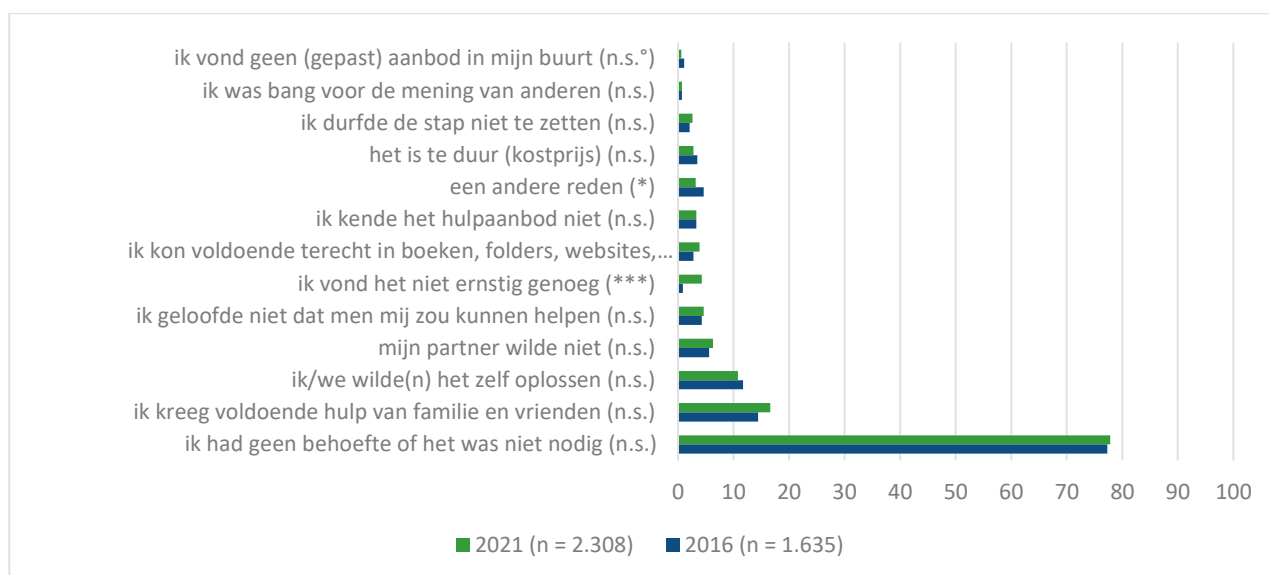
4.4 EVOLUTIE IN REDENEN VOOR HET NIET-GEBRUIK VAN HET FORMELE AANBOD AAN RELATIEONDERSTEUNING

Ouders konden in de gezinsenquête ook aangeven waarom ze geen gebruik maken van relatieondersteuning: *'Waarom gebruikte u geen voorlichting, bemiddeling, therapie of begeleiding ter ondersteuning van uw relatie met uw huidige of vorige partner?'* De antwoordmogelijkheden zijn weergegeven in figuur 1.

Ouders konden meerdere antwoorden aanduiden.

Voor het merendeel van de opgegeven redenen om geen gebruik te maken van relatieondersteuning is er geen significant verschil tussen 2016 en 2021. Enkel voor 'ik vond het niet ernstig genoeg' en 'een andere reden' is er een significant verschil. Dus ouders die geen gebruik maken van relatieondersteuning geven in 2021 overwegend dezelfde redenen 'even vaak' op als in 2016 (zie figuur 1).

Figuur 1. Evolutie in redenen van ouders voor het niet-gebruik van relatieondersteuning, 2016-2021

Significantieniveau: n.s.° $p < 0,10$; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$; n.s. niet significant (Pearson χ^2).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

4.5 WELKE OUDERS MAKEN ANNO 2021 MEER GEBRUIK VAN RELATIEONDERSTEUNING DAN IN 2016?

Wanneer we de ouders opdelen naar achtergrondkenmerken, zien we telkens een stijging in het gebruik van relatieondersteuning, maar de toename is vaak minimaal en – bij kleinere aantallen - niet significant. We kunnen in die gevallen niet uitsluiten dat het verschil te wijten is aan de steekproef en we kunnen de toename dan ook niet veralgemenen naar gezinnen in Vlaanderen.

Zo zien we geen significant verschil tussen 2016 en 2021 voor vaders en ook niet voor moeders (zie tabel 4). Wel zien we een significant verschil tussen 2016 en 2021 voor ouders in de jongste leeftijdsgroep: min-35-jarige ouders maken in 2021 meer gebruik van relatieondersteuning dan in 2016, van 5,3% naar 9,8%. Deze leeftijdscategorie lijkt de andere leeftijdscategorieën qua gebruik van relatieondersteuning bij te benen. Specifiek voor deze groep (ouders jonger dan 35 jaar) zien we dat ze veel meer gebruik maken van informatie via websites, brochures, boeken, webinars, apps, ... van 7,4% naar 28,7%¹⁰. Voor de andere leeftijdsgroepen zien we geen significante verschillen. Ook zien we tussen 2016 en 2021 een significant verschil voor personen met een herkomst buiten de EU, van 3,6% naar 9,1%, maar niet voor personen met een Belgische herkomst of voor personen met een EU+-herkomst. Uit onderzoek op dezelfde data bleek eerder dat gezinnen met een niet-EU+-herkomst een hogere relatiekwaliteit laten optekenen dan andere gezinnen (Emmery & Pasteels, 2022). Het is niet duidelijk of er een verband is met een hoger gebruik van relatieondersteuning.

Naast de demografische achtergrondvariabelen kijken we ook naar het opleidingsniveau, gemeten als hoogst behaalde diploma en naar enkele indicaties van armoede of financiële kwetsbaarheid. Daarbij zien we dat lager opgeleiden in 2021 meer gebruik maken van relatieondersteuning dan in 2016, van 8,8% naar 14,4%. Voor midden en hoogopgeleiden zien we geen significant verschil. Zowel voor wie zich wel een week vakantie buitenshuis kan veroorloven als voor wie dat niet kan (vakantiearmoede), zien we (net) geen significant verschil. Idem voor ouders die geen onverwachte uitgave van ongeveer 1.100 euro kunnen betalen met eigen middelen.

¹⁰ Pearson $\chi^2 = 4,3528$ met $df = 1$ en $p < 0,05$ (*), m.a.w. de toename is significant (ondanks de kleine aantallen, $n = 81$).

Gezinsgrootte maakt geen verschil. Noch voor kleine, noch voor grote gezinnen (in termen van het aantal kinderen dat tot het gezin behoort) is er een verschil in het gebruik van relatieondersteuning tussen 2016 en 2021. Ouders met een jongste kind jonger dan drie jaar maken in 2021 iets vaker gebruik van relatieondersteuning dan in 2016. Dit spoort samen met de eerdere vaststelling dat jongere ouders in 2021 meer gebruik maken van het relatieondersteunend aanbod¹¹. In de andere leeftijdscategorieën voor het jongste kind zien we geen toename. We zien ook geen verschil voor intacte gezinnen, noch voor alleenstaande ouders, maar dan weer wel voor samengestelde gezinnen. Zij maken anno 2021 significant vaker gebruik van het bestaande aanbod aan relatieondersteuning, van 21,5% in 2016 tot 29,7% in 2021. Wanneer we alleen de ondersteuning van de huidige relatie bekijken (zie ook verder) zien we voor samengestelde gezinnen geen significant verschil meer tussen 2016 en 2021. De gebruikte relatieondersteuning betrof vaak ook de vorige partnerrelatie.

Kijken we naar gehuwde koppels en wettelijk samenwonende koppels, dan zien we eveneens geen significant verschil tussen 2016 en 2021 voor beide groepen. Voor koppels die noch gehuwd zijn, noch een verklaring van wettelijk samenwonen hebben afgelegd is er wel een grotere toename, nl. van 19,7% in 2016 tot 29,0% in 2021. Deze laatste groep is een wat diffusere groep van ouders die of louter feitelijk samenwonen of niet (voltijds) samenwonen met hun partner (en dus een LAT-relatie hebben). Er is na controle voor het hebben van een vorige partnerrelatie een sterke link met de partnerhistoriek, m.a.w. de ouders in deze groep hebben vaker een relatiebreuk (al dan niet met kinderen) achter de rug en de gebruikte ondersteuning betrof vaak de vorige partnerrelatie.

Qua tevredenheid met de relatie met de partner, zien we (net) geen significante verschillen. Naast de tevredenheid met de partnerrelatie, peilden we in de gezinsenquête ook naar de ervaren relatiekwaliteit aan de hand van een schaal met 14 items over de kwaliteit van de partnerrelatie¹². Voor het bepalen of men een goede, dan wel een minder goede relatiekwaliteit rapporteert, hanteerden we een criteriumscore van 7/10 op de totaalscore van deze schaal¹³. Ouders die een minder goede relatiekwaliteit rapporteren, maken vaker gebruik van relatieondersteuning dan ouders die een goede relatiekwaliteit laten optekenen, zowel in 2016 als in 2021. Zo maakt in 2016 8,6% van de ouders die een goede relatiekwaliteit rapporteren gebruik van relatieondersteuning, in 2021 is dat 10,8%. De cijfers voor wie een minder goede relatiekwaliteit laat optekenen zijn respectievelijk 17,5% en 21,2%. Dus zowel voor wie goede, als voor wie minder goede relatiekwaliteit rapporteert zien we een toename. Voor wie een goede relatiekwaliteit rapporteert is het ook significant.

Op basis van deze bivariate, beschrijvende resultaten kunnen we stellen dat in 2021 bepaalde groepen ouders iets gemakkelijker de weg naar het aanbod aan relatieondersteuning lijken te vinden dan in 2016: jonge ouders en/of ouders met jonge kinderen, ouders met een herkomst buiten de EU+, lager opgeleide ouders, ouders in een samengesteld gezin, ouders die feitelijk samenwonen of die een LAT-relatie hebben (vaak hebben deze ouders een vorige partnerrelatie tijdens dewelke men beroep deed op relatieondersteuning) en ouders die een goede relatiekwaliteit laten optekenen. Dit laatste kan het gevolg zijn van het gebruik maken van relatieondersteuning, maar een oorzakelijk verband kan niet worden aangetoond.

¹¹ Respondenten in de jongste leeftijdscategorieën hebben veel vaker dan in de andere leeftijdscategorieën een jongste kind van 0 - 2 jaar oud. Spearman rangcorrelatiecoëfficiënt voor de leeftijd van de respondent en de leeftijd van het jongste kind: $\rho_s = 0,77$ (met $p < 0,001$) hetgeen duidt op een sterke correlatie (Audenaert, 2022c).

¹² De Revised Diadic Adjustment Scale (RDAS) (Busby, Christensen, Crane et al, 1995). Voor meer informatie over het gebruik van deze schaal in de gezinsenquête, zie ook het methodologisch rapport (Audenaert & Stuyck, 2018) en het rapport omtrent de relatie met de partner (Emmery & Pasteels, 2022).

¹³ Geïnspireerd op Busby en collega's (ontwikkelaars van de RDAS) die een cut-off score naar voren schoven van 39/54 (Busby, Christensen, Crane et al., 1995). Deze cut-off-score werd via een lineaire transformatie omgezet in een score van 7 op 10. Wie op de in de gezinsenquête afgenomen RDAS 7 of meer scoort, wordt ingedeeld in ouders met een (eerder) goede relatiekwaliteit. Van ouders die minder dan 7 op 10 scoren, wordt vermoed dat ze een minder goede relatiekwaliteit ervaren.

Tabel 4. Gebruik van het aanbod aan relatieondersteuning in 2016 en 2021, naar achtergrondkenmerken (percentages)

		% ¹⁴		Sign. 15	n	
		2016	2021		2016	2021
Totaal		12,9	15,2 (17,2)	*	2.134	3.270
Geslacht	mannen	10,8	12,8 (15,7)	n.s.	797	1.225
	vrouwen	14,5	17,0 (18,5)	n.s.	1.337	2.045
Leeftijd	jonger dan 35 jaar	5,3	9,8 (10,6)	**	400	549
	35-44 jaar	14,5	16,0 (17,8)	n.s.	755	1.137
	45-54 jaar	14,8	16,5 (19,0)	n.s.	773	1.177
	55 jaar en ouder	16,7	18,9 (20,7)	n.s.	206	407
Herkomst	België	14,0	16,1 (18,5)	n.s.	1.800	2.626
	EU⁺	17,9	18,9 (20,2)	n.s.	136	292
	niet-EU⁺	3,6	9,1 (9,6)	**	162	320
Diploma	lager secundair onderwijs	8,8	14,4 (15,9)	*	265	405
	hoger secundair onderwijs	10,8	11,8 (12,9)	n.s.	610	874
	hoger onderwijs of universiteit	15,3	16,8 (19,8)	n.s.	1.172	1.873
Jaarlijks een week op vakantie kunnen gaan	ja	12,2	14,4 (16,5)	n.s. ^o	1.643	2.627
	neen	15,7	19,1 (20,6)	n.s.	438	570
Een onverwachte uitgave kunnen betalen	ja	13,4	15,1 (17,5)	n.s.	1.731	2.740
	neen	11,5	16,2 (17,1)	n.s. ^o	340	457
Gezinsvorm	intact gezin	8,1	9,4 (9,5)	n.s.	1.488	2.084
	alleenstaande ouder	27,3	30,9 (31,9)	n.s.	404	590
	samengesteld gezin	21,5	29,7 (30,7)	*	218	388
Aantal kinderen	1 kind	12,8	13,9 (16,3)	n.s.	632	966
	2 kinderen	12,4	15,1 (16,6)	n.s. ^o	961	1.441
	3 kinderen	13,0	16,9 (19,2)	n.s.	370	498
	4 kinderen of meer	18,1	19,7 (21,9)	n.s.	130	157
Leeftijd jongste kind	0-2 jaar	6,0	9,6 (10,2)	*	410	519
	3-5 jaar	9,8	13,6 (14,2)	n.s.	255	352
	6-11 jaar	16,6	17,9 (20,6)	n.s.	471	722
	12-17 jaar	15,8	19,1 (21,0)	n.s.	427	696
	18-24 jaar	15,9	15,6 (17,8)	n.s.	509	655

¹⁴ Voor 2016 gaat het om ouders wiens min-25-jarige kind officieel inwoont, voor 2021 gaat het om ouders met een kind jonger dan 25 jaar, ongeacht waar het kind officieel woont. In 2021 zijn er dus ook ouders wiens kind officieel bij de ex-partner of ergens anders woont, bv. op zichzelf en er zijn in 2021 dus meer alleenstaande vaders en legestgezinnen (zie het methodologisch rapport, Audenaert, 2022b).

¹⁵ Rekening houdende met het verschil in steekproeftrekken, m.a.w. hoewel we voor 2021 de % rapporteren voor alle ouders (ongeacht of het kind officieel inwoont of niet), presenteren we wel de significantietoetsen ALLEEN voor ouders wiens kind officieel inwoont om het effect van de verschillende wijze van steekproeftrekken uit te sluiten.

		%		Sign.	n	
		2016	2021		2016	2021
Relatiestatus¹⁶	gehuwd	8,9	10,2 (10,5)	n.s.	1.313	1.807
	wettelijk samenwonend	10,5	11,4 (12,9)	n.s.	214	436
	noch gehuwd, noch wettelijk samenwonend	19,7	29,0 (32,5)	**	277	428
Tevredenheid met de partnerrelatie	tevreden	9,9	11,9 (13,8)	n.s. ^o	1.656	2.480
	minder tevreden	24,9	29,7 (30,2)	n.s.	101	191
Relatiekwaliteit	goede relatiekwaliteit	8,6	10,8 (13,0)	*	1.288	2.008
	minder goede relatiekwaliteit	17,5	21,2 (21,9)	n.s.	426	594

Significantieniveau: n.s.^o p < 0,10 ; *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2). De % voor 2021 zijn % voor ouders wiens kind jonger dan 25 jaar officieel inwoont. Voor deze groep ouders kunnen we de vergelijking maken met 2016 en voor deze groep ouders werd ook de significantietoets uitgevoerd. Voor de volledigheid worden ook de percentages voor alle ouders in 2021 (of het min-25-jarige kind officieel inwoont of niet) weergegeven tussen haakjes.

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

Omdat we niet kunnen uitsluiten dat bepaalde kenmerken van ouders samengaan, bekijken we in 4.7 aan de hand van multivariate logistische regressie welke kenmerken van ouders ertoe doen bij het wel of niet-gebruik van het aanbod relatieondersteuning. Eerst kijken we nog naar de mate waarin informele en formele relatieondersteuning samengaan.

4.6 INFORMELE VERSUS FORMELE RELATIEONDERSTEUNING

Een derde doelstelling van dit rapport gaat over de wisselwerking tussen formele en informele ondersteuning. We bekijken daarbij twee informele steunbronnen: de partner en het sociale netwerk.

In de gezinsenquête werd **de steun die ouders van hun partner krijgen** bevraagd aan de hand van de vraag: *'In welke mate voelt u zich gesteund door uw partner in elk van de volgende domeinen?'*

Vervolgens kwamen 9 domeinitems aan bod waarvan *'bij zorgen over uw relatie of problemen in uw relatie'* het eerste item was. We zien in figuur 2 en de odds ratio's in tabel 5 dat, wanneer ouders minder steun ervaren van de partner bij problemen in de partnerrelatie, ze significant vaker gebruik maken van relatieondersteuning, zowel in 2016 als in 2021.

Als we kijken naar de evolutie tussen 2016 en 2021, dan zien we dat – hoewel het gebruik van relatieondersteuning voor elke categorie ervaren steun van de partner wat hoger ligt, deze stijging voor geen enkele categorie significant is¹⁷. De odds ratio's in tabel 5 situeren zich per mate van ervaren steun van de partner in dezelfde grootteorde.

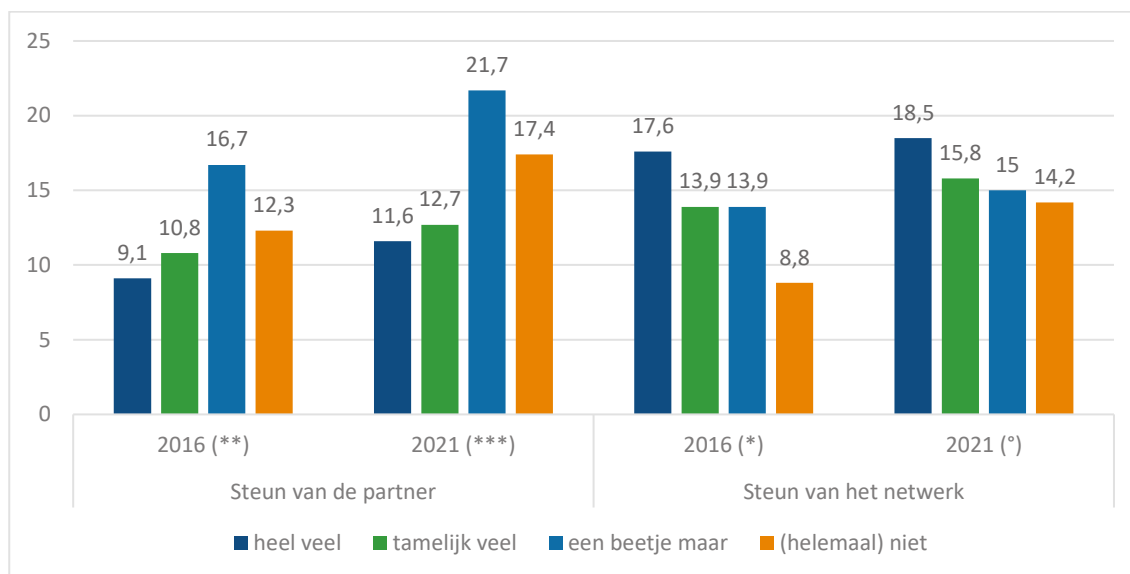
De informele steun van het netwerk werd op gelijkaardige wijze bevraagd door eerst te peilen naar het aantal mensen per categorie: ouders, schoonouders, kind(eren), (schoon)zussen/(schoon)broers, burens/mensen uit mijn buurt, vrienden en collega's bij wie men terecht kan voor hulp en steun. Daarna werd gevraagd: *'In welke mate voelt u zich gesteund door een of meerdere van deze mensen in elk van de volgende domeinen?'* Men kon antwoorden met 'heel veel', 'tamelijk veel', 'een beetje maar' en 'helemaal niet'. Vervolgens kwamen 9 domeinitems aan bod waarvan *'bij zorgen over uw relatie of problemen in uw relatie'* het eerste was. We zien in 2016 een significante toename van het gebruik van

¹⁶ Alleen voor wie een partner heeft.

¹⁷ Voor ouders die heel veel steun krijgen van de partner bij problemen in de partnerrelatie: Pearson $\chi^2 = 2,543$ (df = 1) met p = 0,111 (n.s.); voor ouders die tamelijk veel steun krijgen van de partner: Pearson $\chi^2 = 1,465$ (df = 1) met p = 0,226 (n.s.); voor ouders die maar een beetje steun krijgen van de partner: Pearson $\chi^2 = 2,2210$ (df = 1) met p = 0,137 (n.s.) en voor ouders die (helemaal) geen steun krijgen van de partner: Pearson $\chi^2 = 0,468$ (df = 1) met p = 0,494 (n.s.).

relatieondersteuning naarmate ouders meer steun krijgen van het netwerk bij problemen in de partnerrelatie en een net niet significante toename (zie figuur 2). Emmery & Pasteels (2022) kwamen eerder al tot de bevindingen dat naarmate men meer informele steun ervaart bij relatieproblemen, de kans stijgt op het gebruik van relatieondersteuning. Ze denken dat het informele netwerk wellicht aanmoedigt om professionele ondersteuning te zoeken.

Figuur 2. Gebruik van relatieondersteuning naargelang de mate van informele steun bij problemen in de partnerrelatie die ouders krijgen van de partner of van het netwerk, voor 2016 en 2021 (percentages)

Significantieniveau: n.s.° $p < 0,10$; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$; n.s. niet significant (Mantel-Haenszel χ^2).

Bron: Gezinsenquête 2016-2021

Een logistische regressieanalyse bevestigt dat met name de groep ouders die aangeeft heel veel steun van het netwerk te krijgen, vaker beroep doet op relatieondersteuning, in 2016 nl. 1,9 keer zo vaak dan ouders die (helemaal) geen steun ervaren of omgekeerd gesteld, ouders die aangeven (helemaal) geen steun van het netwerk te krijgen geven minder vaak (0,517) aan dan ouders die veel steun van het netwerk krijgen dat ze gebruik maken van relatieondersteuning (zie tabel 6). Het verschil is echter niet significant, wellicht door de kleine aantallen ouders in de analyse, dus we kunnen dit resultaat niet veralgemenen naar alle gezinnen in Vlaanderen. Voor 2021 zien we dezelfde samenhang, maar de verschillen zijn kleiner dan in 2016 en bijgevolg ook niet significant.

Verder blijkt er uit bijkomende analyse¹⁸ geen significante toename in het gebruik van relatieondersteuning te zijn tussen 2016 en 2021 welke steun ouders ook van het netwerk krijgen. Voor ouders die (helemaal) geen steun van het netwerk krijgen is de toename tussen 2016 en 2021, van 8,8% naar 14,2% wel significant op niveau 0,10. De odds ratio voor deze ouders is tussen 2016 en 2021 toegenomen, van 0,517 tot 0,810, tot bijna op het niveau van de ouders die heel veel steun vinden bij het sociale netwerk. Dat betekent dat de mate waarin men gebruik maakt van relatieondersteuning anno 2021 iets minder gelinkt is aan de steun die men krijgt van het informele netwerk.

¹⁸ Voor ouders die heel veel steun krijgen van het netwerk bij problemen in de partnerrelatie: Pearson $\chi^2 = 0,077$ (df = 1) met $p = 0,781$ (n.s.); voor ouders die tamelijk veel steun krijgen van het netwerk bij problemen in de partnerrelatie: Pearson $\chi^2 = 0,999$ (df = 1) met $p = 0,318$ (n.s.); voor ouders die maar een beetje steun krijgen van het netwerk bij problemen in de partnerrelatie: Pearson $\chi^2 = 0,242$ (df = 1) met $p = 0,623$ (n.s.) en voor ouders die (helemaal) geen steun krijgen van het netwerk bij problemen in de partnerrelatie: Pearson $\chi^2 = 3,590$ (df = 1) met $p = 0,058$ (°).

Tabel 5. Logistische regressie voor het gebruik van het aanbod aan relatieondersteuning in 2016 en in 2021 naarmate men zich gesteund voelt door de partner bij problemen in de partnerrelatie (n, β , significantieniveau voor Wald χ^2 , odds ratio's en bijhorende betrouwbaarheidsintervallen)

2016							2021					
	n	β	Sign.	Odds Ratio's en 95% BI			n	β	Sign.	Odds Ratio's en 95% BI		
Intercept		-1,996	***					-1,701	***			
Heel veel (ref.)	596						994					
Tamelijk veel	806	-0,114	n.s.	1,210	0,849	1,725	1.042	-0,230	*	1,102	0,841	1,444
Een beetje maar	260	0,386	*	1,995	1,302	3,057	312	0,416	**	2,101	1,494	2,955
Helemaal niet	39	0,032	n.s.	1,400	0,508	3,855	67	0,140	n.s.	1,594	0,823	3,088
R^2		0,006						0,008				
Max-Rescaled R^2		0,012						0,015				

Significantieniveau: n.s.° p < 0,10 ; *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Wald χ^2). Noot: Odds Ratio's zijn te interpreteren als de kans dat een bepaalde categorie ooit al eens gebruik heeft gemaakt van relatieondersteuning ten opzichte van de referentiecategorie. BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

Tabel 6. Logistische regressie voor het gebruik van het aanbod aan relatieondersteuning in 2016 en in 2021 naarmate men zich gesteund voelt door het sociale netwerk bij problemen in de partnerrelatie (n, β , significantieniveau voor Wald χ^2 , odds ratio's en bijhorende betrouwbaarheidsintervallen)

2016							2021					
	n	β	Sign.	Odds Ratio's en 95% BI			n	β	Sign.	Odds Ratio's en 95% BI		
Intercept		-1,968	***					-1,844	***			
Heel veel (ref.)	174						373					
Tamelijk veel	519	0,077	n.s.	0,851	0,523	1,386	945	-0,009	n.s.	0,865	0,611	1,224
Een beetje maar	368	0,107	n.s.	0,878	0,527	1,461	660	-0,052	n.s.	0,828	0,572	1,200
Helemaal niet	153	-0,421	n.s.	0,517	0,262	1,023	364	-0,075	n.s.	0,810	0,534	1,229
R^2		0,004						0,001				
Max-Rescaled R^2		0,007						0,001				

Significantieniveau: n.s.° p < 0,10 ; *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Wald χ^2). Noot: Odds Ratio's zijn te interpreteren als de kans dat een bepaalde categorie ooit al eens gebruik heeft gemaakt van relatieondersteuning ten opzichte van de referentiecategorie. BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

4.7 WELKE KENMERKEN DOEN ERTOE BIJ HET GEBRUIK VAN RELATIEONDERSTEUNING? EEN MULTIVARIATE LOGISTISCHE REGRESSIEANALYSE

Welke achtergrondkenmerken en relatiekenmerken van ouders doen er echt toe voor het wel of niet-gebruik van relatieondersteuning? Voor deze doelstelling hanteren we – omwille van de ja/nee antwoordmogelijkheden op de vraag ‘*Heeft u al ooit gebruik gemaakt van voorlichting rond relaties, relatiebemiddeling, relatietherapie of een andere vorm van relatiebegeleiding?*’ – een specifiek daartoe gepast statistische analysemethode, nl. (multivariate) logistische regressie. Dat laat ons toe om verschillende variabelen tegelijkertijd mee te nemen in het model. We selecteerden daartoe de variabelen die in de beschrijvende analyse een significante samenhang vertonen met het wel of niet-gebruik van relatieondersteuning. Daar voegen we het geslacht van de ouder aan toe, omdat het belangrijk is voor o.m. de gezinsvorm, de relatiestatus, maar ook de leeftijd van ouders (Audenaert, 2022c). Omwille van de sterke correlatie tussen de leeftijd van de ouders en de leeftijd van het jongste kind, nemen we de leeftijd van het jongste kind niet mee in het model¹⁹. Door enkele kenmerken van de partnerrelatie, de tevredenheid met de partnerrelatie en de steun die men van de partner krijgt bij problemen in de partnerrelatie in het model in te brengen beperken we ons de facto ook tot die ouders die op het moment van bevragen een partnerrelatie hebben. De steun die men van het netwerk krijgt bij problemen in de partnerrelatie nemen we niet mee in het model omdat dit in de bivariate analyse, alvast voor 2021 geen uitgesproken samenhang met het gebruik van relatieondersteuning met zich meebracht. We passen verder geen selectiemethode toe omdat we de bijdrage van elke predictor in het model willen begrijpen.

Zoals uit de beschrijvende analyse bleek is er op vijf jaar tijd een significante toename van het gebruik van het relatieondersteunend aanbod in Vlaanderen. Ouders geven in 2021 1,21 keer vaker aan dat ze ooit al eens gebruik gemaakt hebben van relatieondersteuning dan vijf jaar voorheen. De resultaten van de logistische regressieanalyse (zie tabel 7) verschaffen meer inzichten in welke variabelen er echt toe doen bij het gebruik maken van relatieondersteuning wanneer we rekening houden met een aantal andere kenmerken van ouders. Dat deden we zowel voor 2016 als voor 2021. We voerden voor beide edities immers een aparte analyse uit. Odds ratio's die significante verhoudingen tot de referentiecategorie weergeven in het model van een bepaald jaar, zijn in tabel 4 aangegeven met *, ** of ***. De resultaten van de logistische regressieanalyse tonen verder ook wel wat verschuivingen in odds ratio's tussen 2016 en 2021. Noteer dat de significantietesten dus berekend zijn per jaar en dat we aan de hand van deze logistische regressies bijgevolg geen uitspraken kunnen doen over ‘significante verschillen’ tussen 2016 en 2021. Dit laatste deden we wel in de beschrijvende analyse.

Uit de resultaten in tabel 7 blijkt dat in 2021 het geslacht, het opleidingsniveau en de gezinsstructuur (gezinsvorm en relatiestatus op het moment van bevraging) geen essentieel verschil maken voor het wel of niet ooit gebruik gemaakt hebben van het aanbod relatieondersteuning. De parameters blijken niet significant te zijn in het model. De leeftijd en herkomst van ouders maken daarentegen wel een verschil, net als de mate van tevredenheid met de partnerrelatie en de steun die men van de partner krijgt. Hieronder gaan we meer in detail in op de resultaten.

Zo zien we, zoals uit de beschrijvende analyse ook al bleek, dat mannen en vrouwen niet wezenlijk verschillen in de mate waarin ze ooit al eens gebruik hebben gemaakt van een relatieondersteunend aanbod wanneer andere kenmerken in het model worden ingebracht, noch in 2016, noch in 2021.

¹⁹ Zie voetnoot 11. In een model waarin zowel de leeftijd van de respondent als de leeftijd van het jongste kind worden meegenomen, blijkt geen van beide een significante predictor te zijn. Dit is in tegenspraak met de beschrijvende analyse en doet vermoeden dat de hoge mate van correlatie tussen beide variabelen leidt tot multicollineariteit in het model, hetgeen de kans verhoogt dat er een bestaand effect wordt gemist. Dit lijkt hier inderdaad het geval te zijn, want met het weglaten van de leeftijd van het jongste kind in het model, blijkt de leeftijd van de ouder wel een belangrijke predictor te zijn.

Ook zien we dat het leeftijdseffect dat er in 2016 is – met jongere ouders die minder vaker gebruik maken van relatieondersteuning - in 2021 weliswaar nog steeds aanwezig is, maar het verschil met de ouders van 55 jaar en ouder is net iets kleiner geworden. Voor ouders jonger dan 35 jaar is de kans dat ze in 2016 aangeven ooit al eens gebruik te hebben gemaakt van relatieondersteuning minder dan de helft (0,407) van de 55-jarigen of ouder. In 2021 is dat wat meer (0,504). Dat bevestigt de beschrijvende analyse: jongere ouders maken in 2021 wat vaker gebruik van relatieondersteuning en benen dus de ouders in de andere leeftijdscategorieën een klein beetje bij in het gebruik van relatieondersteuning. De ouders in de leeftijdscategorieën 35-44 en 45-54 jaar verschillen niet significant van de 55-jarigen en ouder wat betreft de kans dat ze ooit al eens gebruik hebben gemaakt van relatieondersteuning, noch in 2016 noch in 2021.

Wat herkomst betreft, tonen de logistische regressiemodellen dat ouders met een herkomst buiten de EU+ opvallend minder gebruik maken van relatieondersteuning dan ouders met een herkomst in België. Wel zien we, dat ze in 2021 iets vaker aangeven dat ze ooit al eens gebruik hebben gemaakt van relatieondersteuning dan in 2016. De odds ratio voor ouders met een herkomst buiten de EU+ ten opzichte van de ouders met een herkomst in België is toegenomen van 0,194 in 2016 tot 0,605 in 2021. De ouders met een herkomst buiten de EU+ maken verhoudingsgewijs in 2021 dus iets meer gebruik van relatieondersteuning, maar hebben de ouders met een herkomst in België zeker nog niet bijgebeend. Ouders met een herkomst in de EU+ maken trouwens significant vaker gebruik van relatieondersteuning dan ouders met een Belgische herkomst, zowel in 2016 als in 2021.

Ouders met een diploma lager secundair onderwijs maakten in 2016 (wanneer de overige kenmerken in rekening worden gebracht) minder gebruik van relatieondersteuning dan ouders met een diploma hoger onderwijs of universiteit. In 2016 was de odds ratio 0,487. Ook voor deze groep ouders zien we in 2021 verhoudingsgewijs meer gebruik van het aanbod relatieondersteuning. Ze komen met een odds ratio van 1,126 in 2021 op gelijke hoogte met ouders met een diploma hoger onderwijs of universiteit. Deze resultaten bevestigen de beschrijvende analyse in het vorige deel. Ouders met een diploma hoger secundair onderwijs maken verhoudingsgewijs minder gebruik van relatieondersteuning dan ouders met een diploma hoger onderwijs of universiteit, de odds ratio is in 2016 nog 0,653 en in 2021 0,536. Maar, de verschillen naar onderwijs blijken dus niet significant in het model. Ze zijn wellicht niet los te zien van de verschillen naar andere kenmerken (leeftijd en herkomst bijvoorbeeld) waarmee het onderwijsniveau samenhangt.

Alleenstaande ouders geven in 2021 tot 6 keer vaker (de odds ratio is 6,673) aan dan ouders in intacte gezinnen dat ze ooit al eens gebruik gemaakt hebben van een relatieondersteunend aanbod. Deze verhouding zagen we ook al in 2016. Ouders in een samengesteld gezin geven in 2021 vaker aan (4 keer zo vaak, de odds ratio is 4,079) dan ouders in intacte gezinnen dat ze ooit al eens gebruik maakten van relatieondersteuning. Dat is min of meer dezelfde verhouding als in 2016. In 2021 is dit kenmerk echter niet langer significant voor het wel of niet ooit gebruik gemaakt hebben van relatieondersteuning wanneer andere kenmerken zoals bv. leeftijd en herkomst in rekening worden genomen.

Tussen gehuwden, wettelijk samenwonenden en ouders die louter feitelijk samenwonen zijn er geen noemenswaardige verschillen, noch in 2016, noch in 2021.

Wie minder tevreden is met de partnerrelatie geeft vaker aan ooit al eens gebruik gemaakt te hebben van relatieondersteuning, maar dat verschil bleek groter in 2016 dan in 2021. Wie minder tevreden is met de partnerrelatie heeft in 2021 1,8 vaker dan ouders die wel tevreden zijn met de partnerrelatie aangegeven beroep te hebben gedaan op relatieondersteuning. In 2016 was het nog 3,2 keer vaker. Met andere woorden, wie meer tevreden is met de partnerrelatie is ook wat meer beroep gaan doen op relatieondersteuning. Dat strookt met wat we eerder zagen in de beschrijvende analyse.

Wat de steun van de partner bij problemen in de partnerrelatie betreft, zien we dat wie in 2021 slechts een beetje steun krijgt van de partner verhoudingsgewijs wel significant vaker gebruik maakte van relatieondersteuning dan wie heel veel steun krijgt van de partner. We zien voor deze ouders die maar een beetje steun blijken te ervaren van de partner een toename in het gebruik van relatieondersteuning tussen 2016 en 2021. De odds ratio stijgt nl. van 1,441 naar 1,964. We kunnen hieruit concluderen dat wie zich maar een beetje gesteund voelt door de partner in 2021 wel vaker gebruik maakt van relatieondersteuning dan in 2016. Voor wie zich (helemaal) niet gesteund voelt door de partner, zien we geen verschil met wie zich heel veel gesteund voelt.

Op basis van deze multivariate logistische regressieanalyse, waarbij wordt gecontroleerd voor enkele relevante achtergrondkenmerken, kunnen we stellen dat de leeftijd en herkomst van ouders, net als de mate van tevredenheid met de partnerrelatie en de steun die men van de partner krijgt relevante kenmerken zijn voor het wel of niet ooit gebruik gemaakt hebben van relatieondersteuning. We kunnen bevestigen dat jonge ouders, ouders met een niet-EU+-achtergrond en lager opgeleide ouders in 2021 wel degelijk wat meer gebruik maken van relatieondersteuning dan in 2016. Het onderwijsniveau blijkt evenwel geen significant kenmerk, wellicht omwille van de samenhang met andere kenmerken in het model. We zien ook dat wie minder tevreden is met de partnerrelatie in 2021 wat minder beroep doet op relatieondersteuning ... of andersom wie meer tevreden is met de partnerrelatie maakt verhoudingsgewijs wat meer gebruik van relatieondersteuning vergeleken met wie minder tevreden is met de partnerrelatie. Ook wie zich maar 'een beetje' gesteund voelt door de partner bij problemen in de partnerrelatie maakte in 2021 vaker gebruik van relatieondersteuning. Het kan zijn dat koppels anno 2021 wat sneller de stap zetten naar relatieondersteuning doordat ondersteuningsvormen beter bekend zijn of gemakkelijker consulteerbaar zijn zoals bv. websites, webinars, apps enz., of doordat dergelijke bronnen hen de weg wijzen naar (andere) relatieondersteuningsvormen en/of doordat het hebben van relatieproblemen beter bespreekbaar is.

Tabel 7. Logistische regressie voor het gebruik van het aanbod aan relatieondersteuning in 2016 en in 2021, beperkt tot ouders met een min-25-jarig officieel inwonend kind en een partnerrelatie (n, β , significantieniveau voor Wald χ^2 , odds ratio's en bijhorende betrouwbaarheidsintervallen)

2016													2021			
		<i>n</i>	β	Sign.	odds ratio's en 95% BI			<i>n</i>	β	Sign.	odds ratio's en 95% BI					
Intercept			-1,338	***					-4,278	n.s.						
Geslacht	mannen	651	Ref.					817								
	vrouwen	940	0,002	n.s.	1,004	0,711	1,418	1.389	-0,061	n.s.	0,885	0,668	1,174			
Leeftijd	jonger dan 35 jaar	346	-0,628	**	0,407	0,191	0,864	454	-0,369	*	0,504	0,294	0,863			
	35-44 jaar	588	0,220	n.s.	0,950	0,509	1,773	838	0,026	n.s.	0,747	0,468	1,193			
	45-54 jaar	531	0,137	n.s.	0,874	0,467	1,639	709	0,026	n.s.	0,747	0,466	1,198			
	55 jaar en ouder	126	Ref.					205								
Herkomst	België	1.405	Ref.					1.815								
	EU ⁺	90	0,627	*	1,128	0,660	1,926	183	0,389	**	1,394	0,949	2,046			
	niet-EU ⁺	96	-1,135	***	0,194	0,074	0,508	208	-0,446	**	0,605	0,382	0,957			
Diploma	lager secundair onderwijs	176	-0,500	n.s. ^o	0,487	0,267	0,885	222	0,406	n.s.	1,126	0,749	1,692			
	hoger secundair onderwijs	440	-0,206	n.s.	0,653	0,440	0,968	566	-0,336	n.s.	0,536	0,381	0,754			
	hoger onderwijs of univ.	957	Ref.					1.400								
Gezinsvorm	intact gezin	1.324	Ref.					1.833								
	alleenstaande ouder	71	0,797	***	6,379	3,003	13,552	85	4,106	n.s.	6,673	3,647	12,210			
	samengesteld gezin	196	0,259	n.s.	3,724	2,397	5,786	279	3,614	n.s.	4,079	2,850	5,838			
Relatiestatus	gehuwd	1.150	Ref.					1.540								
	wett. samenwonend	191	0,111	n.s.	1,162	0,680	1,987	369	-0,057	n.s.	1,026	0,700	1,504			
	noch gehuwd, noch wett. samenwonend	250	-0,072	n.s.	0,968	0,572	1,638	297	0,140	n.s.	1,250	0,823	1,900			
Tevredenheid met de partnerrelatie	tevreden	1.501	Ref.					2.063								
	minder tevreden	90	0,592	***	3,270	1,694	6,313	143	0,288	*	1,782	1,059	2,999			
Steun die men van de partner krijgt	heel veel	552	Ref.					900								
	tamelijk veel	758	-0,048	n.s.	1,050	0,715	1,543	965	-0,139	n.s.	1,078	0,797	1,460			
	een beetje maar	246	0,268	n.s.	1,441	0,850	2,442	283	0,460	**	1,964	1,266	3,044			
	(helemaal) niet	35	-0,123	n.s.	0,974	0,287	3,304	58	-0,107	n.s.	1,114	0,486	2,549			
<i>R</i> ²			0,078						0,080							
<i>Max-rescaled R</i> ²			0,155						0,152							

Significantieniveau: n.s.° p < 0,10 ; *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Wald χ^2). Noot 1: Odds Ratio's zijn te interpreteren als de kans dat een bepaalde categorie ooit al eens gebruik heeft gemaakt van relatieondersteuning ten opzichte van de referentiecategorie. Noot 2: Door enkele kenmerken van de partnerrelatie in het model in te brengen beperken we ons de facto tot die ouders die op het moment van bevragen een partner hebben. BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

4.8 SAMENVATTING RELATIEONDERSTEUNING

Emmery & Pasteels (2022) kwamen eerder al tot de conclusie dat de relatiekwaliteit is toegenomen tussen 2016 en 2021. Verschillende verklaringen zijn denkbaar: mogelijks was er o.i. van de coronapandemie meer tijd voor de partner of kan dat gerelateerd worden aan de vaststelling dat gezinnen in 2021 meer gebruik maken van relatieondersteuning. Het aandeel ouders²⁰ dat in 2021 aangeeft 'ooit gebruik gemaakt te hebben van relatieondersteuning' is immers toegenomen met een factor 1,2 ten opzichte van 2016, van 12,9% tot 15,2%. Met name het gebruik van relatieondersteuning ter ondersteuning van de huidige relatie is toegenomen.

De beleidsvoering was in de periode 2014-2019 in de eerste plaats gericht op het beter bespreekbaar maken van relatieproblemen met het oog op het voorkomen van echtscheidingen. Daarnaast wilde men ook het bestaande aanbod aan relatieondersteuning beter zichtbaar maken. Dit resulteerde in een mediacampagne 'Donderdag Date-dag' en in acties van o.m. de Gezinsbond 'Even met twee'. Hoewel de beschikbare data geen oorzakelijk verband toelaten, lijkt het erop dat er onder invloed van beleidsmaatregelen sinds 2016 en de mogelijke sterkere profilering van het aanbod verhoudingsgewijs meer koppels gebruik gemaakt hebben van relatieondersteuning.

De beperkende maatregelen tijdens de coronapandemie hebben het gebruik van relatieondersteuning niet gekelderd. Als we naar de verschillende aanbodvormen kijken, zien we dat een begeleiding door een psycholoog, therapeut of psychiater de meest gebruikte ondersteuningsbron blijft. Acht op tien ouders die ooit gebruik maakten van relatieondersteuning, gingen of gaan naar een psycholoog, therapeut of psychiater, zowel in 2016 als in 2021. Het gesprek met de huisarts is daarentegen wel sterk afgenomen vergeleken met 2016, van 23,0% tot 13,3% in 2021. We zien hier mogelijks dat een beperkt deel van de koppels met relatieproblemen in de huidige partnerrelatie in 2016 eerst naar de huisarts ging en dat zich voor deze ondersteuningsbron in 2021 verschillende drempels aandienden, zoals de signalen in de media van overbelasting van huisartsen en/of het minder online toegankelijk zijn van huisartsen. De toename van ouders die gebruik maken van informatie via websites, brochures, boeken, webinars, apps e.d. is weliswaar niet significant, maar mogelijks wel in verband te brengen met de uitbreiding en de meer uitgesproken bekendmaking van dat aanbod.

Verder kunnen we - op basis van de resultaten uit de multivariate analyses naar achtergrondkenmerken van ouders die ooit gebruik maakten van relatieondersteuning - stellen dat in 2021 bepaalde groepen ouders iets gemakkelijker de weg naar het aanbod aan relatieondersteuning vonden dan in 2016. Het gaat dan om jonge ouders, ouders met een herkomst buiten de EU+, lager opgeleide ouders (al blijkt het opleidingsniveau op zich geen verschil te maken) en ouders die zich minder gesteund weten door de partner, alsook ouders die tevreden zijn met de partnerrelatie²¹.

Er is weinig evolutie in de mate waarin ouders die ooit gebruik maakten van relatieondersteuning zich geholpen voelen, noch in de redenen waarom men geen gebruik maakte van relatieondersteuning.

Wie informele steun krijgt van het netwerk bij problemen in de partnerrelatie, maakt gemakkelijker gebruik van formele steun (Emmery & Pasteels, 2022). Het lijkt erop dat het gebruik van relatieondersteuning in 2021 echter minder gelinkt is aan de ontvangen informele steun dan in 2016. We zien immers dat wie zich minder gesteund voelt door het sociale netwerk anno 2021 even vaak gebruik maakt van relatieondersteuning dan wie zich wel gesteund voelt. Deze resultaten kunnen wijzen op een betere bekendheid en toegankelijkheid van het aanbod relatieondersteuning.

²⁰ Beperkt tot de ouders met een min-25-jarig kind dat officieel inwoont.

²¹ Dit laatste kan het gevolg zijn van het gebruik maken van relatieondersteuning, maar een oorzakelijk verband kan op basis van de beschikbare data niet worden aangetoond aangezien de gezinsenquête een cross-sectioneel en geen longitudinaal onderzoeksdesign heeft.

5 OPVOEDINGSONDERSTEUNING

5.1 BELEIDSCONTEXT EN KENNIS UIT VOORGAAND ONDERZOEK

Hoe beleven ouders de opvoeding?

Over de jaren en over verschillende onderzoeken heen²², blijkt dat het merendeel van de ouders de opvoeding positief beleeft, het fijn vindt om de kinderen op te voeden, het opvoeden als een verrijking ervaart, een eerder lage opvoedingsbelasting (of -stress) ervaart, zich competent voelt als ouder en tevreden is over de opvoeding (Nys, 2020; Vancoppenolle & Dupont, 2018; Vancoppenolle, Dupont en Nys, 2023; Van Leeuwen, Rousseau, Hoppenbrouwers et al., 2011). Percentages in dat positief spectrum variëren van 75% tot 95%.

In de gezinsenquête bijvoorbeeld is de gemiddelde tevredenheidsscore van ouders over de opvoeding resp. 8,1 (2016) en 8,08 (2021)²³ op een totaalscore van 10.

Naast de overwegend positieve gevoelens, vragen meer negatieve of belastende ervaringen van ouders eveneens aandacht. Er is een respectabel aandeel ouders dat de opvoeding als belastend of uitputtend ervaart, het gevoel heeft de opvoeding niet aan te kunnen, zich beperkt voelt op persoonlijk, sociaal of relationeel vlak of een hoge instrumentele kost ervaart. Percentages variëren van 10% tot 75%. De gemiddelde score voor opvoedingsbelasting bedraagt in de gezinsenquête resp. 2,41 (2016) en 2,27 (2021) op een totaalscore van 5²⁴. Dat brengt ons bij de bevinding dat wanneer gepeild wordt naar specifieke aspecten van 'ouderschap', ouders zich daarover doorgaans minder uitgesproken positief uitlaten dan over de opvoedingsbeleving of -ervaring op zich (Gravesteijn, 2018). Ouderschap refereert niet alleen naar de opvoeding van de kinderen, maar ook naar andere gezinstaken en de combinatie met andere sociale rollen (op de arbeidsmarkt, als partner en/of mantelzorger e.d.) en de daarbij horende verwachtingen die als belastend kunnen worden ervaren en die druk zetten op de opvoeding.

Een andere weerkerende vaststelling is dat de opvoeding van kinderen voor een groot deel van de ouders gepaard gaat met 'vragen of zorgen'. In 2009 gaf 66,0% van de ouders van 6-jarigen en 66,6% van de ouders van 12-jarigen aan (helemaal) geen zorgen te hebben (Jeannin, Hoppenbrouwers, Desoete et al., 2014). In de gezinsenquête peilen we bij ouders in welke mate zij 'het afgelopen jaar' vragen of zorgen hadden bij de opvoeding²⁵. Drie op de tien ouders (30,8%) hebben het afgelopen jaar (helemaal) geen vragen of zorgen over de opvoeding gehad. 41,7% van de ouders heeft een beetje vragen of zorgen over de opvoeding, meer dan één op de vier heeft minstens tamelijk veel vragen gehad. Uit de gezinsenquête blijkt verder dat in 2021 het aandeel ouders met vragen of zorgen significant hoger ligt (9,6 procentpunt) dan in 2016 (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023). Een mogelijke verklaring voor deze toename is de coronapandemie waarbij (1) er meer aandacht was voor de psychosociale noden van zowel kinderen als ouders en (2) het noodgedwongen meer samen thuis zijn van ouders en kinderen een grotere alertheid en een beter zicht op de moeilijkheden van de kinderen met zich meebracht.

De thema's die het meest vragen oproepen of zorgen baren zijn: de aanpak van de opvoeding (bv. regels en grenzen stellen, toezicht), opvallend gedrag van de kinderen (bv. koppig, dwars, opstandig gedrag; ongehoorzaamheid, niet luisteren, liegen), de emotionele ontwikkeling of problemen, schoolloopbaan, -schoolprestaties of -keuze en de gezondheid en de lichamelijke ontwikkeling van de kinderen. Ook opvang en vrijetijdsbesteding zien we meer en meer als thema's waarover ouders vragen of zorgen hebben (Nys, 2020).

²² Gezinsenquête 2021, 2016; JOnGI-onderzoek (2007-2015).

²³ Hoewel het aantal '(heel) tevreden' ouders (dus met een score van 8 of meer op 10) in 2021 licht, doch significant afgenomen is (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023), blijkt de gemiddelde score niet significant te verschillen (eigen berekeningen op data gezinsenquête 2016 en 2021).

²⁴ De afname tussen 2016 en 2021 is significant op niveau 0,01 (**) (eigen berekeningen op data gezinsenquête 2016 en 2021).

²⁵ De vraagstelling en onderzoeksmethode verschilt waardoor de cijfers uit de gezinsenquête niet zonder meer vergelijkbaar zijn met de cijfers uit het JOnGI-onderzoek.

Waar kunnen ouders met vragen en zorgen bij de opvoeding terecht?

Het informele netwerk is voor het merendeel van de ouders de meest uitgesproken terugval- of uitwisselingsbasis voor hun vragen of zorgen. Op formeel vlak situeert opvoedingsondersteuning zich al meerdere decennia in verschillende domeinen en sectoren (sociaal-cultureel werk, welzijn, onderwijs, hulpverlening). Voorbeelden zijn de consultatiebureaus van Kind & Gezin, thema-avonden, vormings- en trainingsreeksen van sociaal-culturele verenigingen, ambulante en residentiële (jeugdhulp)voorzieningen, de Opvoedingslijn (telefoon, mail en chat), tijdschriften en nieuwsbrieven.

Een eerste decreet opvoedingsondersteuning in 2001 betrof de inrichting van opvoedingsondersteunende groepsactiviteiten. Met het decreet van 2007 beoogde de Vlaamse overheid een laagdrempelige, gelaagde ondersteuning van ouders en opvoedingsverantwoordelijken bij de opvoeding van kinderen. De overheid streefde naar een meer systematische uitbouw van opvoedingsondersteuning via lokale coördinatoren en overleg alsook opvoedingswinkels in de centrumsteden. Het concept Huizen van het Kind werd geïntroduceerd in het decreet houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning uit 2013. Huizen van het Kind zijn brede samenwerkingsverbanden tussen verschillende organisaties en lokale besturen die samen als lokale basisvoorziening functioneren voor alles wat te maken heeft met opvoeden en opgroeien. De eerste Huizen van het Kind werden erkend en gesubsidieerd vanaf 1 januari 2015. Intussen zijn er 227 Huizen van het Kind verspreid over Vlaanderen en Brussel ([Opgroeien](#), s.d.).

Sleutelprincipes in de regelgeving zijn onder meer lokale afstemming, vraaggericht werken, verbinding tussen verschillende levensdomeinen en de bijzondere aandacht voor gezinnen in een kwetsbare situatie. Dat blijkt ook uit de [Roadmap](#) (2019) en uit de beschrijving van de Huizen van het Kind op de themapagina van Opgroeien (www.opgroeien.be/kennis/themas/huizen-van-het-kind):

Huizen van het Kind zijn plaatsen waar ouders en kinderen terecht kunnen voor alles rond opvoeden en opgroeien. ... Huizen van het Kind zijn samenwerkingsverbanden die lokaal vorm krijgen vanuit de lokale overheden, vrije beroepen, middenveldorganisaties, vrijwilligers en burgers. De acties die ze ondernemen hebben als doel alle aanstaande gezinnen en gezinnen met kinderen en jongeren zo goed mogelijk en zo dicht mogelijk bij hun leefwereld te ondersteunen, door diverse levens- en beleidsdomeinen met elkaar te verbinden.

Naast de Huizen van het Kind zijn er verschillende andere diensten en organisaties waar ouders terecht kunnen met hun vragen, zorgen, problemen en die, zo blijkt uit de voorgaande beschrijving, idealiter samenwerken met de Huizen van het Kind. Denk aan het algemeen welzijnswerk, de kinderopvang, jeugdwerk, onderwijs, gezondheidszorg, diensten en voorzieningen vanuit Integrale Jeugdhulp, het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) en de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ).

De verschillende diensten en voorzieningen weerspiegelen de grote variëteit aan vragen of zorgen over de opvoeding van de kinderen waarmee ouders geconfronteerd (kunnen) worden. In de praktijk zien we eveneens een grote variëteit aan werkvormen (individueel of in groep, bij gezinnen thuis of in een voorziening, al dan niet anoniem, fysiek of telefonisch of digitaal), aan intensiteit (eenmalig contact, meerdere en/of langlopende contacten en begeleidingen), aan organisatievormen (cf. vrijwilligerswerkingen, beroepskrachten of een combinatie van beiden). Zoals in de inleiding vermeld beoogt het decreet over de organisatie van een geïntegreerd jeugd- en gezinsbeleid (2023) aan kinderen, jongeren, hun gezin en context, en aanstaande ouders een continuüm van integraal toegankelijke en kwaliteitsvolle zorg en ondersteuning te bieden, zo vroeg als nodig en zo nabij mogelijk in hun leefomgeving.

Laatst vermelde is niet onbelangrijk. Voor 11% tot 24% van de ouders is immers de stap naar ondersteuning of hulp (heel) moeilijk (Nys, 2020). Ondersteuningsdrempels zijn: onbekendheid (niet weten bij wie men terecht kan), vrees voor onvoldoende afstemming op de eigen vragen en noden, schaamte, vrees gefaald te hebben en de kostprijs. Daarnaast blijkt dat 'gebrek aan steun of hulp' in de top vijf staat van zaken die ouders in de opvoeding liever anders hadden gezien (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023). Zo misten ze

bijvoorbeeld informatie, een vroege diagnose, begrip voor hun vraag of probleem, een aanpak, beschikbare (cf. wachttijd, bereikbaarheid) en betaalbare ondersteuning, continuïteit in de hulp, alsook andere ruimere ondersteuningsmaatregelen (bv. financiële ondersteuning, een gepast verlofstelsel).

De mate waarin ouders, al dan niet specifieke oudergroepen, tussen 2016 en 2021 meer of minder voor die vragen of zorgen een beroep doen op ondersteuning en de mate waarin ze zich daardoor geholpen voelen, komt in de volgende punten aan bod.

5.2 EVOLUTIE TUSSEN 2016 EN 2021 IN HET GEBRUIK VAN OPVOEDINGSONDERSTEUNING EN DE MATE WAARIN MEN ZICH GEHOLPEN VOELT

5.2.1 Evolutie in het gebruik van opvoedingsondersteuning

In de gezinsenquête werd zowel in 2016 als in 2021 aan ouders gevraagd of ze ooit gebruik gemaakt hebben van opvoedingsondersteuning aan de hand van de volgende vraag: *‘Heeft u al ooit gebruik gemaakt van advies, steun of hulp van deskundigen bij de opvoeding van uw kind(eren)?’* Anno 2021 geeft 42,5% van de ouders aan ooit gebruik te hebben van opvoedingsondersteuning, tegenover 39,0% in 2016. Dit verschil is significant. Het gebruik van opvoedingsondersteuning is tussen 2016 en 2021 toegenomen met een factor 1,16. Van degenen die aangeven ooit gebruik gemaakt te hebben van opvoedingsondersteuning weten we ook wanneer ze dat deden. Daarbij valt op dat de toename vooral te zien is in het gebruik maken van opvoedingsondersteuning tijdens het jaar voorafgaand aan de bevraging, nl. van 52,4% naar 56,9%, en helemaal niet voordien. Integendeel, we zien een daling in het gebruik van opvoedingsondersteuning langer dan een jaar geleden van bijna vijf procentpunten. Men heeft tijdens de coronapandemie dus vaker dan voorheen een beroep gedaan op opvoedingsondersteuning²⁶.

Tabel 8. Gebruik van het aanbod opvoedingsondersteuning in 2016 en 2021, per moment waarop gebruik gemaakt werd van opvoedingsondersteuning (percentages)

	Totaal	n	Waarvan het afgelopen jaar	Waarvan meer dan een jaar geleden	n
2016	39,0	2.165	52,4	57,3	822
2021	42,5 (40,6)	3.283	56,9 (55,2)	52,6 (54,2)	1.363
Sign.	*		*	*	

Significantieniveau: n.s.° p < 0,10 ; *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2). De % voor 2021 zijn % voor ouders wiens kind jonger dan 25 jaar officieel inwoont. Voor deze groep ouders kunnen we de vergelijking maken met 2016 en voor deze groep ouders werd ook de significantietoets uitgevoerd. Voor de volledigheid worden ook de percentages voor alle ouders in 2021 (of het min-25-jarige kind officieel inwoont of niet) weergegeven tussen haakjes.

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

5.2.2 Evolutie in het gebruik van verschillende aanbodvormen

We vroegen in de gezinsenquête ook van welk aanbod men gebruik heeft gemaakt. De voorziene antwoordmogelijkheden verschillen enigszins van degene die in 2016 werden voorgelegd, o.m. door het toevoegen van een aantal categorieën en een wijziging in het aanbod (bv. van opvoedingswinkels naar Huizen van het Kind). Ouders konden meerdere antwoorden aanvinken. De antwoorden onder ‘andere’ werden gehercodeerd. Wanneer er een eigenaam wordt genoemd, keken we a.d.h.v. de sociale kaart om welke hulpverlening het ging. Verder worden specifieke hulpverleners vaak genoemd. Logopedisten hebben we ingedeeld onder ‘therapeut, psycholoog, kinder- en jeugdpsychiater’. Kinesitherapeuten, ergotherapeuten, osteopaten en vroedvrouwen (of ruimer perinatale zorgverstrekkers) worden eveneens

²⁶ Een methode-effect door het toevoegen van een aantal antwoordmogelijkheden in 2021 valt echter niet uit te sluiten.

veelvuldig benoemd, vooral in 2021. We deelden hen in onder ‘andere’. De percentages (uitgezonderd voor de categorie ‘andere’) zijn weergegeven in onderstaande tabel.

In 2021 geven ouders significant vaker aan ooit advies ingewonnen te hebben van een kinderarts dan in 2016. Voor de andere aanbodvormen die in beide bevragingen werden voorgelegd, zien we geen significant verschil. Het illustreert hoe ouders ook tijdens de coronapandemie, in grotendeels dezelfde mate de weg naar ondersteuning gevonden hebben als in 2016.

Tabel 9. Gebruik van verschillende aanbodvormen voor ouders die ooit gebruik maakten van opvoedingsondersteuning in 2016 en 2021 (percentages)

	%		Sign.
	2016	2021	
Lezing, cursus of gespreksgroep	/	15,2 (14,5)	
Informatie via websites, brochures, boeken, webinars, apps ...	/	29,4 (28,1)	
Huisarts	27,2	27,6 (27,5)	n.s.
Kinderarts	17,9	23,9 (22,9)	**
Medewerker van Kind en Gezin ²⁷	16,5	19,2 (18,4)	n.s.
Medewerker van een opvoedingswinkel	4,8	/	
Medewerker van een Huis van het Kind	/	4,2 (4,2)	
Therapeut, psycholoog, kinder- of jeugdpsychiater	56,2	54,9 (56,7)	n.s.
CLB/school	43,6	40,3 (40,7)	n.s.
Dienst of voorziening in de (jeugd)hulpverlening	/	7,1 (7,4)	
n	850	1.409	

Significantieniveau: n.s.° p < 0,10 ; *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2). De % voor 2021 zijn % voor ouders wiens kind jonger dan 25 jaar officieel inwoont. Voor deze groep ouders kunnen we de vergelijking maken met 2016 en voor deze groep ouders werd ook de significantietoets uitgevoerd. Voor de volledigheid worden ook de percentages voor alle ouders in 2021 (of het min-25-jarige kind officieel inwoont of niet) weergegeven tussen haakjes. BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

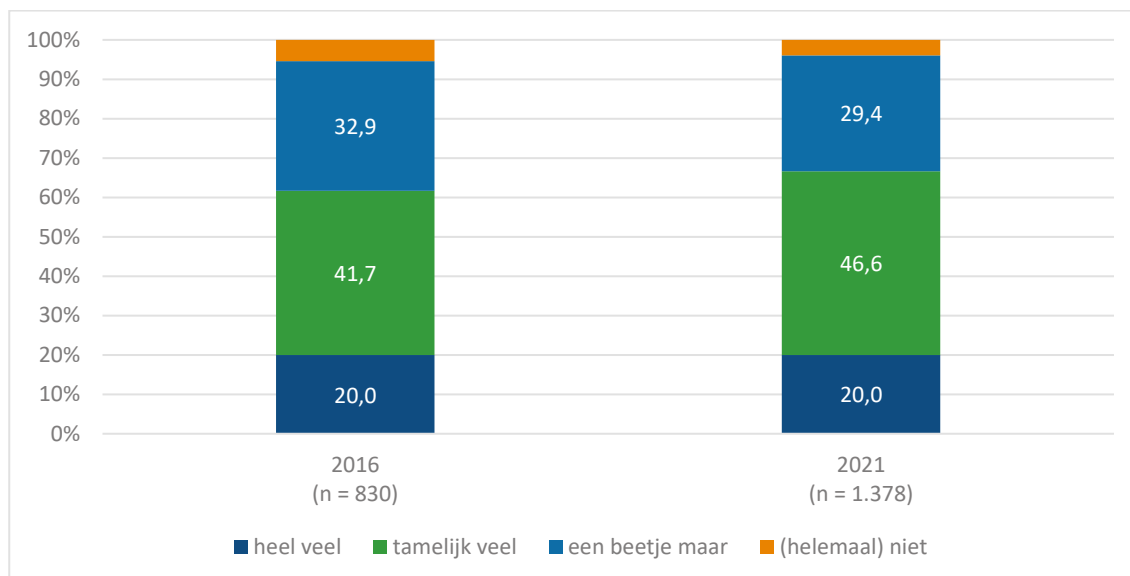
5.3 EVOLUTIE IN DE MATE WAARIN MEN ZICH GEHOLPEN VOELT

We vroegen aan ouders: *In welke mate heeft dit advies, deze steun of hulp u geholpen bij het opvoeden van uw kind(eren)?* In 2021 geven ouders wat vaker aan dat het advies of de hulp hen tamelijk veel heeft geholpen, maar het verschil is net niet significant.

Op zich is het positief dat de steunervaring zich in dezelfde grootteorde situeert als in 2016. Tegelijkertijd illustreren de eerder beschreven ervaren leemten in de ondersteuning (zie punt 5.1, o.a. gebrek aan afstemming, continuïteit) dat een versterking van het aanbod aangewezen blijft.

²⁷ In 2016 was de antwoordmogelijkheid ‘regioverpleegkundige van Kind en Gezin’.

Figuur 3. Mate waarin ouders die gebruik maken van opvoedingsondersteuning zich geholpen voelen met het advies, steun of hulp in 2016 en 2021 (percentages)

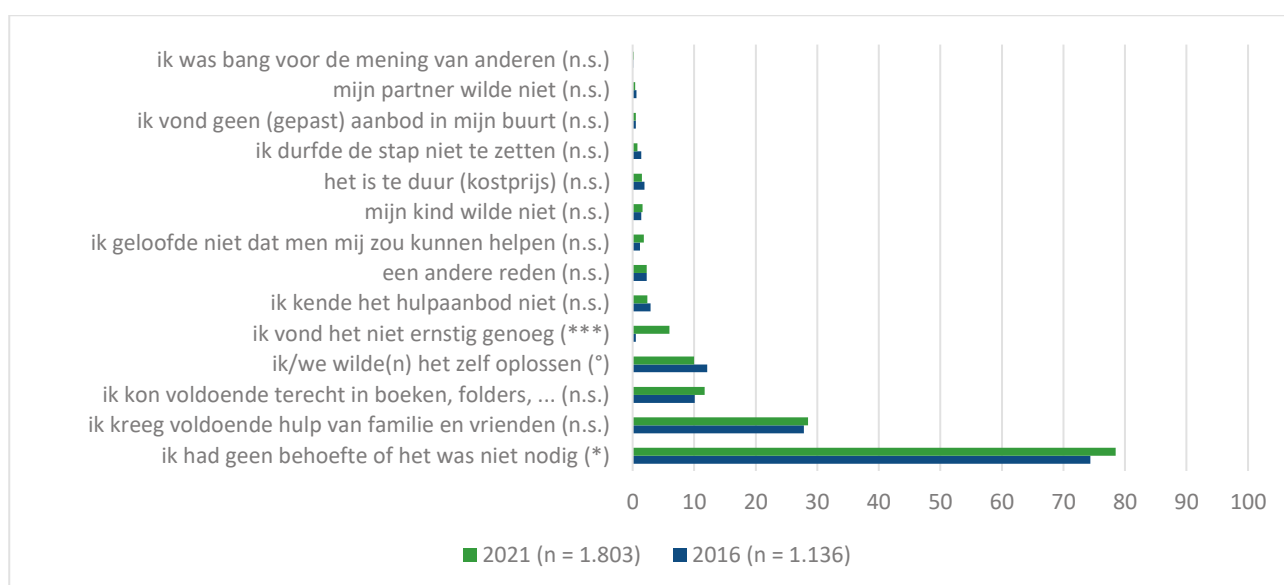

Significantieniveau: Pearson $\chi^2 = 6,864$ (df = 3) met $p = 0,0764$ (n.s.). BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

5.4 EVOLUTIE IN REDENEN VOOR HET NIET-GEBRUIK VAN OPVOEDINGSONDERSTEUNING

We vroegen aan ouders die aangeven geen gebruik te maken van opvoedingsondersteuning het volgende: *Waarom heeft u geen gebruik gemaakt van advies, steun of hulp van deskundigen bij de opvoeding van uw kind(eren)?* Vervolgens werden een aantal antwoordmogelijkheden voorgelegd (zie figuur 4). In 2021 geven significant meer ouders dan in 2016 op dat ze geen behoefte hadden aan opvoedingsondersteuning, of dat ze het niet ernstig genoeg vonden om beroep te doen op opvoedingsondersteuning. In 2021 zijn er ook iets minder ouders die aangeven dat ze het zelf wilden oplossen. Dit verschil is net niet significant. Voor geen enkele van de andere genoemde redenen om geen gebruik te maken van het aanbod aan opvoedingsondersteuning is er een significant verschil tussen 2016 en 2021.

Figuur 4. Evolutie in redenen van ouders voor het niet-gebruik van opvoedingsondersteuning, 2016-2021

Significantieniveau: n.s.° $p < 0,10$; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$; n.s. niet significant (Pearson χ^2). NOOT : De volledige formulering voor item 12 gaat als volgt: Ik kon voldoende terecht in boeken, folders, websites, webinars en apps. BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

5.5 WELKE OUDERS MAKEN ANNO 2021 MEER GEBRUIK VAN OPVOEDINGSONDERSTEUNING DAN IN 2016?

Wanneer we de ouders opdelen naar demografische achtergrondkenmerken, zien we dat moeders anno 2021 vaker aangeven gebruik gemaakt te hebben van opvoedingsondersteuning dan vijf jaar voordien, van 42,7% naar 47,8% (zie tabel 10). Vaders maken in 2021 niet meer gebruik van opvoedingsondersteuning. Naar leeftijd zien we dat jonge ouders in 2021 meer gebruik maken van opvoedingsondersteuning. Voor de leeftijdscategorie jonger dan 35 jaar gaat het zelfs om een toename van meer dan 10 procentpunten, van 37,0% naar 47,7%. Ook ouders in de leeftijdscategorie 35 tot en met 44 jaar maken meer gebruik van opvoedingsondersteuning in 2021, resp. 46,3% t.o.v. 39,9%. Voor oudere ouders zien we geen significante verschillen. De toename in het gebruik van opvoedingsondersteuning is ook enkel te zien bij ouders met een Belgische herkomst. Voor ouders met een herkomst in de EU+ (maar niet België) is zelfs een daling met bijna 10 procentpunten merkbaar, van 51,8% naar 41,9%.

Wat het opleidingsniveau betreft zien we alleen voor de hoger opgeleide ouders een toename van het gebruik van opvoedingsondersteuning sinds 2016, nl. van 40,7% naar 48,3% in 2021. Voor de lager en middelhoog opgeleiden zien we geen significant verschil. We zien de toename ook bij de ouders in betere financiële situaties, nl. bij de ouders die aangeven jaarlijks een week op vakantie te kunnen gaan en bij de ouders die aangeven dat ze een onverwachte uitgave kunnen betalen met eigen middelen. Voor beide groepen bedraagt de toename ongeveer 5 procentpunten. Voor ouders die zich deze zaken niet kunnen veroorloven is er geen significant verschil in het gebruik van opvoedingsondersteuning.

Als we deze resultaten samenleggen, kunnen we niet anders dan vaststellen dat het huidige aanbod aan opvoedingsondersteuning voornamelijk de ouders in een betere sociaaleconomische positie, beter bereikt dan vijf jaar voordien of anders gezegd, dat gezinnen met een betere sociaaleconomische positie beter het aanbod vinden en gebruiken.

Er is ook een verband met gezinskenmerken. Intacte gezinnen en vooral samengestelde gezinnen maken anno 2021 meer gebruik van opvoedingsondersteuning dan in 2016. Voor samengestelde gezinnen gaat het gebruik van opvoedingsondersteuning van 43,1% naar 53,4%. Voor alleenstaande ouders zien we die toename niet. Mogelijks is dat te wijten aan het feit dat alleenstaande ouders gemiddeld genomen wat ouder zijn en gemiddeld ook wat oudere kinderen hebben. Voor gezinnen met één en twee kinderen zien we een toename, al is de toename slechts significant voor de gezinnen met twee kinderen, nl. van 37,9% naar 46,5%. Voor grotere gezinnen zien we daarentegen een forse afname van het gebruik van opvoedingsondersteuning (weliswaar is de afname niet significant en dus niet veralgemeenbaar naar gezinnen in Vlaanderen, wellicht door de kleinere aantallen gezinnen met vier of meer kinderen). Eerder zagen we dat jonge ouders in 2021 meer aangeven gebruik te maken van opvoedingsondersteuning. Dit zien we bevestigd hier bij ouders met jonge kinderen. De leeftijd van de ouder en de leeftijd van het jongste kind hangt immers sterk samen (zie eerder). Ouders met een jongste kind in de leeftijdscategorie 0-2 jaar geven vaker aan dat ze gebruik gemaakt hebben van opvoedingsondersteuning, nl. van 38,6% naar 47,4%. Voor ouders wiens jongste kind 3-5 jaar is, gaat het gebruik eveneens omhoog van 31,1% naar 44,8%. Voor ouders met oudere kinderen zien we dit niet.

Naar relatiestatus zien we dat wettelijk samenwonende ouders en ouders die louter feitelijk samenwonen anno 2021 vaker aangeven dat ze gebruik maken van opvoedingsondersteuning dan in 2016. Voor gehuwde ouders geldt deze vaststelling niet. Wellicht heeft dit te maken met het feit dat gehuwde ouders gemiddeld genomen wat ouder zijn.

Ouders die tevreden zijn met het verloop van de opvoeding, zijnde de ouders die het verloop van de opvoeding een score van 7 of meer op 10 geven, maken in 2021 even vaak gebruik van opvoedingsondersteuning dan in 2016. Echter ouders die het verloop van de opvoeding een score geven lager dan 7, en dus minder tevreden zijn over het verloop van de opvoeding maken in 2021 significant vaker gebruik van opvoedingsondersteuning. Het gebruik neemt toe van 51,7% naar 69,3%. Ouders die zich (helemaal) geen zorgen maken over de kinderen maken in 2021 wat minder gebruik van opvoedingsondersteuning dan in 2016. Voor ouders die zich wel zorgen maken zien we geen significante verschillen, al zien we een sterke toename bij de ouders die zich heel erg zorgen maken over de kinderen. Het niet significante verschil is wellicht te wijten aan de kleine aantallen ouders in de groep.

Samengevat kunnen we stellen dat niet alleen de sociaaleconomische positie ertoe doet, we zien ook tendensen in de tijd voor verschillende gezinsstructuren. Zo maken intacte gezinnen anno 2021 vaker gebruik van opvoedingsondersteuning, maar samengestelde gezinnen ook, net als gezinnen met jonge kinderen en gezinnen waarin de partners niet zijn gehuwd. Deze kenmerken hangen niet toevallig samen met de (jongere) leeftijd van de ouders (zie eerder).

Ouders die minder tevreden zijn met het verloop van de opvoeding maken anno 2021 vaker gebruik van opvoedingsondersteuning. Wie geen vragen of zorgen heeft, maakte minder vaak gebruik van opvoedingsondersteuning dan in 2016.

Omdat we niet kunnen uitsluiten dat bepaalde kenmerken van ouders samengaan, bekijken we in 5.7 aan de hand van een multivariate logistische regressie welke kenmerken van ouders ertoe doen bij het wel of niet-gebruik van het aanbod relatieondersteuning.

Tabel 10. Gebruik van het aanbod aan opvoedingsondersteuning in 2016 en 2021, naar achtergrondkenmerken (percentages)

		%		Sign.	n	
		2016	2021		2016	2021
Totaal		39,0	42,5 (40,6)	*	2.165	3.283
Geslacht	mannen	34,4	35,6 (33,3)	n.s.	807	1.234
	vrouwen	42,7	47,8 (47,1)	**	1.358	2.049
Leeftijd	jonger dan 35 jaar	37,0	47,7 (47,2)	***	403	549
	35-44 jaar	39,9	46,3 (45,4)	**	759	1.139
	45-54 jaar	39,2	37,4 (35,3)	n.s.	791	1.183
	55 jaar en ouder	39,3	35,2 (31,6)	n.s.	212	412
Herkomst	België	39,8	47,0 (44,7)	***	1.824	2.632
	EU+	51,8	41,9 (38,2)	*	140	291
	niet-EU+	25,5	25,5 (24,7)	n.s.	163	360
Diploma	lager secundair onderwijs	32,8	31,3 (29,0)	n.s.	278	408
	hoger secundair onderwijs	39,0	37,0 (35,0)	n.s.	614	877
	hoger onderwijs of universiteit	40,7	48,3 (47,1)	***	1.183	1.878
Jaarlijks een week op vakantie kunnen gaan	ja	38,0	43,2 (41,7)	**	1.658	2.639
	neen	42,5	40,5 (37,6)	n.s.	453	571
Een onverwachte uitgave kunnen betalen	ja	39,3	44,2 (42,4)	**	1.748	2.747
	neen	37,0	35,4 (33,7)	n.s.	351	460

		%		Sign	n	
		2016	2021		2016	2021
Gezinsvorm	intact gezin	36,6	41,2 (41,4)	**	1.507	2.091
	alleenstaande ouder	47,5	45,0 (41,5)	n.s.	411	593
	samengesteld gezin	43,1	53,4 (48,2)	*	222	392
Aantal kinderen	1 kind	36,2	39,9 (39,2)	n.s.	644	968
	2 kinderen	37,9	46,5 (45,2)	***	974	1.444
	3 kinderen	45,2	42,1 (41,2)	n.s.	373	505
	4 kinderen of meer	46,3	37,7 (36,9)	n.s.	134	159
Leeftijd jongste kind	0-2 jaar	38,6	47,4 (47,0)	**	420	518
	3-5 jaar	31,1	44,8 (44,8)	***	255	354
	6-11 jaar	46,9	47,0 (45,8)	n.s.	472	722
	12-17 jaar	40,8	45,1 (43,0)	n.s.	435	703
	18-24 jaar	36,1	32,4 (32,5)	n.s.	522	656
Relatiestatus²⁸	gehuwd	38,2	41,1 (40,0)	n.s.	1.331	1.820
	wettelijk samenwonend	30,9	44,5 (43,0)	***	217	433
	noch gehuwd, noch wettelijk samenwonend	38,0	51,7 (48,0)	***	171	429
Tevredenheid met de opvoeding	tevreden	38,3	40,7 (39,0)	n.s.	2.026	2.992
	minder tevreden	51,7	69,3 (61,6)	**	115	250
Mate van vragen en zorgen over de kinderen	(helemaal) niet	20,5	16,4 (16,0)	*	811	920
	Een beetje maar	43,2	41,4 (39,4)	n.s.	889	1.376
	Tamelijk erg	71,7	69,5 (67,8)	n.s.	324	692
	Heel erg	67,3	76,4 (74,4)	n.s.	82	237

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

Van welk aanbod maken deze ouders meer of minder gebruik?

We selecteren de ouders die aangeven gebruik gemaakt te hebben van opvoedingsondersteuning en beperkten ons tot de kenmerken geslacht, leeftijd, herkomst, diploma en de financiële situatie.

In het verlengde van bovenstaande bevindingen, zien we dat vooral moeders anno 2021 vaker naar een *kinderarts* trekken (van 6,3% naar 14,9%, ***), net als ouders jonger dan 35 jaar (van 36,6% naar 45,9%, n.s.°) alsook de ouders in de leeftijdscategorie 45-54 jaar (van 6,9% naar 12,3%, *), de ouders met een Belgische herkomst (van 17,6% naar 22,6%, *) en ouders met een niet-EU-herkomst (van 23,9% naar 36,5%, n.s.°), de lager (van 13,1% naar 23,9%, *) en hoger opgeleiden (van 18,6% naar 26,0%, **) (maar niet de middelhoog opgeleiden). Wie een onverwachte uitgave van ongeveer 1.100 euro kan betalen met eigen middelen, maakt ook wat meer gebruik van de *kinderarts* (van 18,2 naar 24,0%, **).

Lager opgeleiden gaan minder vaak naar de *huisarts* in 2021 (van 35% naar 22,4%, *), hoger opgeleiden gaan daarentegen iets vaker naar de *huisarts* (van 23,8% naar 28,7%, n.s.°). Niet-EU-gezinnen gaan minder vaak naar de *huisarts* (van 41,5% naar 29,1%, n.s.°).

Moeders (van 6,3% naar 12,2%, n.s.°) en hoger opgeleiden (van 16,8% naar 21,8%, *) gaan ook wat vaker naar een *medewerker van Kind en Gezin* in 2021.

²⁸ Alleen voor wie een partner heeft.

5.6 INFORMELE VERSUS FORMELE OPVOEDINGSONDERSTEUNING

Een derde doelstelling van dit onderzoek gaat over de wisselwerking formele en informele ondersteuning. We bekijken daarbij twee informele steunbronnen: de partner en het sociale netwerk.

In de gezinsenquête werd **de steun die ouders van hun partner krijgen** bevraagd aan de hand van de vraag: *'In welke mate voelt u zich gesteund door uw partner in elk van de volgende domeinen?'* Vervolgens kwamen 9 domeinitems aan bod waarvan *'bij de opvoeding van uw kind(eren)'* het tweede was. We zien in figuur 5 dat ouders die in 2021 minder steun ervaren van de partner bij de opvoeding van de kinderen significant vaker gebruik maken van opvoedingsondersteuning²⁹. In 2016 was dit verschil niet te zien. De odds ratio's in tabel 11 geven de verhoudingen in 2016 en in 2021 goed weer.

Uit een vergelijking tussen 2016 en 2021 voor elk van de categorieën ervaren steun apart, blijkt dat ook ouders die veel steun van de partner ervaren, in 2021 significant vaker gebruik maken van opvoedingsondersteuning. Voor ouders die tamelijk veel steun van de partner krijgen, is er geen significant verschil. Ouders die slechts een beetje steun van de partner krijgen bij de opvoeding van de kinderen, maken in 2021 ook significant meer gebruik van opvoedingsondersteuning dan in 2016. Voor ouders die aangeven (helemaal) geen steun te krijgen van de partner is de toename tussen 2016 en 2021 dus wel heel erg frappant en ook significant³⁰.

Ouders geven in 2021 vaker aan dat ze gebruik maken van opvoedingsondersteuning dan in 2016, of ze nu veel, weinig of geen steun van de partner krijgen bij de opvoeding. De toename is wel het grootst (en ook significant) voor wie minder of geen steun krijgt van de partner.

In de gezinsenquête werd **de informele steun van het netwerk** bevraagd door eerst te peilen naar het aantal mensen per categorie: ouders, schoonouders, kind(eren), (schoon)zussen/(schoon)broers, burens/mensen uit mijn buurt, vrienden en collega's) bij wie men terecht kan voor hulp en steun. Daarna werd gevraagd: *'In welke mate voelt u zich gesteund door een of meerdere van deze mensen in elk van de volgende domeinen?'* Vervolgens kwamen 9 domeinitems aan bod waarvan *'bij de opvoeding van uw kind(eren)'* het tweede was. Het beroep doen op opvoedingsondersteuning hangt in 2016 niet en in 2021 wel significant³¹, maar niet rechtlijnig, samen met de steun die men van het netwerk krijgt (zie eveneens figuur 5). In de odds ratio's in tabel 12 zien we eveneens dat de steun die men van het netwerk krijgt in 2016 niet, maar in 2021 wel een verschil maakt in het gebruik van opvoedingsondersteuning.

Ten aanzien van 2016 zijn de percentages van het gebruik in 2021 hoger (zie figuur 5), maar alleen voor ouders die tamelijk veel steun van het netwerk krijgen, is de toename in het gebruik van opvoedingsondersteuning ook significant³². Voor ouders die heel veel steun van het netwerk krijgen is de toename tussen 2016 en 2021 net niet significant. We concluderen hieruit dat met name voor de ouders die (veel) steun krijgen van het netwerk, er ook een toename is in het gebruik van opvoedingsondersteuning tussen 2016 en 2021.

²⁹ Mantel-Haenszel χ^2 in 2016: 14,178 (df = 1) met $p < 0,001$ (***) en in 2021: 0,573 (df = 1) met $p = 0,450$ (n.s.).

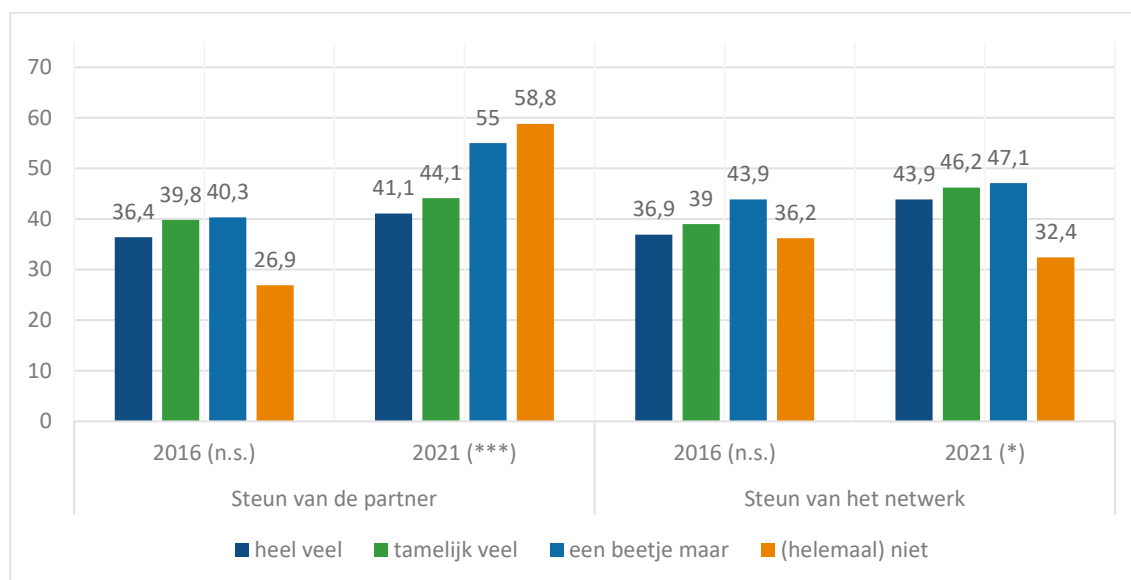
³⁰ Voor ouders die heel veel steun krijgen van de partner: Pearson $\chi^2 = 5,025$ (df = 1) met $p = 0,025$ (*); voor ouders die tamelijk veel steun krijgen van de partner: Pearson $\chi^2 = 2,752$ (df = 1) met $p = 0,097$ (n.s.); voor ouders die maar een beetje steun krijgen van de partner: Pearson $\chi^2 = 7,291$ (df = 1) met $p = 0,007$ (**) en voor ouders die (helemaal) geen steun krijgen van de partner: Pearson $\chi^2 = 6,322$ (df = 1) met $p = 0,012$ (*).

³¹ Mantel-Haenszel χ^2 in 2016: 0,7968 (df = 1) met $p = 0,084$ (n.s.) en in 2021: 5,339 (df = 1) met $p = 0,021$ (*).

³² Voor ouders die heel veel steun krijgen van het netwerk: Pearson $\chi^2 = 3,768$ (df = 1) met $p = 0,052$ (*); voor ouders die tamelijk veel steun krijgen van het netwerk: Pearson $\chi^2 = 10,698$ (df = 1) met $p = 0,001$ (**); voor ouders die maar een beetje steun krijgen van het netwerk: Pearson $\chi^2 = 1,340$ (df = 1) met $p = 0,247$ (n.s.) en voor ouders die (helemaal) geen steun krijgen van het netwerk: Pearson $\chi^2 = 0,823$ (df = 1) met $p = 0,364$ (n.s.).

De steun van het netwerk speelt een andere rol dan de steun die men van de partner krijgt. Wie steun krijgt van het netwerk, maakte in 2021 vaker gebruik van opvoedingsondersteuning dan in 2016. Wie (helemaal) geen steun van het netwerk krijgt, maakte minder gebruik van opvoedingsondersteuning. Voor de steun die men van de partner krijgt (zie hierboven), zien we dit verband niet.

Figuur 5. Gebruik van opvoedingsondersteuning naargelang de mate van informele steun die ouders krijgen van de partner of van het netwerk, voor 2016 en 2021 (percentages)

Significantieniveau: n.s.° $p < 0,10$; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$; n.s. niet significant (Mantel-Haenszel).

Bron: Gezinsenquête 2016-2021

Tabel 11. Logistische regressie voor het gebruik van het aanbod aan opvoedingsondersteuning in 2016 en in 2021 naarmate men zich gesteund voelt door de partner bij de opvoeding van de kinderen (n, β , significantieniveau voor Wald χ^2 , odds ratio's en bijhorende betrouwbaarheidsintervallen)

2016							2021					
	n	β	Sign.	Odds Ratio's en 95% BI			n	β	Sign.	Odds Ratio's en 95% BI		
Intercept		-0,592	***					-0,010	***			
Heel veel (ref.)	897						1.323					
Tamelijk veel	690	0,178	n.s.	1,153	0,940	1,415	901	-0,228	*	1,129	0,947	1,346
Een beetje maar	158	0,197	n.s.	1,175	0,828	1,667	205	0,209	n.s.	1,748	1,285	2,377
Helemaal niet	24	-0,410	n.s.	0,640	0,272	1,508	35	0,367	n.s.	2,047	1,032	4,061
R^2		0,002						0,007				
Max-Rescaled R^2		0,003						0,009				

Significantieniveau: n.s.° p < 0,10 ; *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Wald χ^2). Noot: Odds Ratio's zijn te interpreteren als de kans dat een bepaalde categorie ooit al eens gebruik heeft gemaakt van opvoedingsondersteuning ten opzichte van de referentiecategorie. BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

Tabel 12. Logistische regressie voor het gebruik van het aanbod aan opvoedingsondersteuning in 2016 en in 2021 naarmate men zich gesteund voelt door het sociale netwerk bij de opvoeding van de kinderen (n, β , significantieniveau voor Wald χ^2 , odds ratio's en bijhorende betrouwbaarheidsintervallen)

2016							2021					
	n	β	Sign.	Odds Ratio's en 95% BI			n	β	Sign.	Odds Ratio's en 95% BI		
Intercept		-0,535	***					-0,306	***			
Heel veel (ref.)	262						429					
Tamelijk veel	827	0,027	n.s.	1,098	0,823	1,465	1.075	0,164	*	1,105	0,877	1,392
Een beetje maar	470	0,163	n.s.°	1,258	0,923	1,715	631	0,172	*	1,114	0,867	1,433
Helemaal niet	163	-0,123	n.s.	0,945	0,631	1,417	246	-0,399	***	0,629	0,455	0,871
R^2		0,002						0,007				
Max-Rescaled R^2		0,003						0,010				

Significantieniveau: n.s.° p < 0,10 ; *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Wald χ^2). Noot: Odds Ratio's zijn te interpreteren als de kans dat een bepaalde categorie ooit al eens gebruik heeft gemaakt van opvoedingsondersteuning ten opzichte van de referentiecategorie. BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

5.7 WELKE KENMERKEN DOEN ERTOE BIJ HET GEBRUIK VAN OPVOEDINGS- ONDERSTEUNING? EEN MULTIVARIATE LOGISTISCHE REGRESSIEANALYSE

Om te weten welke achtergrondkenmerken belangrijk zijn in het wel of niet-gebruik van opvoedingsondersteuning, doen we, net zoals voor het gebruik van relatieondersteuning, een multivariate logistische regressie. We kiezen daarin voor variabelen die inhoudelijk het meest relevant en in de beschrijvende analyse significant blijken te zijn. De leeftijd van het jongste kind correleert heel sterk met de leeftijd van de ouder en omdat uit de beschrijvende analyse blijkt dat er met name voor ouders met jonge kinderen een toename is in het gebruik van opvoedingsondersteuning, nemen we enkel de leeftijd van het jongste kind mee in het model.

De variabelen inzake herkomst, diploma en materiële deprivatie blijken ook relevant voor het gebruik van opvoedingsondersteuning (zie tabel 10). We nemen slechts één variabele mee die wijst op een ontoereikend gezinsinkomen, nl. een onverwachte uitgave met eigen middelen kunnen betalen.

We nemen verder enkele variabelen mee die iets zeggen over hoe ouders de opvoeding van de kinderen beleven: de mate van tevredenheid over het verloop van de opvoeding, de mate waarin ouders zich zorgen maken over de kinderen, de steun die ze krijgen van de partner bij de opvoeding van de kinderen en de steun die ze krijgen van het netwerk bij de opvoeding van de kinderen.

Zoals uit de beschrijvende analyse ook blijkt is er op vijf jaar tijd een significante toename van het gebruik van het aanbod opvoedingsondersteuning in Vlaanderen. Ouders geven in 2021 1,16 keer vaker aan dat ze ooit al eens gebruik gemaakt hebben van opvoedingsondersteuning dan vijf jaar voorheen. De resultaten van de logistische regressieanalyse (zie tabel 13) verschaffen meer inzichten in welke variabelen er echt toe doen bij het gebruik maken van opvoedingsondersteuning wanneer we rekening houden met een aantal andere kenmerken van ouders. Dit doen we zowel voor 2016 als voor 2021 – we voeren voor beide edities immers een aparte analyse uit. Odds ratio's die significante verhoudingen tot de referentiecategorie weergeven in het model van een bepaald jaar, worden in tabel 4 aangegeven met *, ** of ***. De resultaten van de logistische regressieanalyses tonen verder ook wel wat verschuivingen tussen 2016 en 2021. Noteer dat de significantietesten dus berekend zijn per jaar en dat we aan de hand van deze logistische regressies bijgevolg geen uitspraken kunnen doen over 'significante verschillen' tussen 2016 en 2021. Dit laatste deden we wel in de beschrijvende analyse.

Uit de resultaten in tabel 13 blijkt dat in 2021 het opleidingsniveau, de gezinsvorm en het aantal kinderen (op het moment van bevraging) geen verschil maken in het wel of niet ooit gebruik gemaakt hebben van het aanbod opvoedingsondersteuning. Ook de mate van ervaren steun van de partner of de steun van het netwerk bij de opvoeding van de kinderen maken geen verschil. De parameters blijken niet significant te zijn in het model. Het geslacht en de herkomst van ouders alsook financiële deprivatie (een onverwachte uitgave niet kunnen betalen) zijn daarentegen wel relevant, net als de mate van tevredenheid met de opvoeding en of men vragen of zorgen heeft over de kinderen. Hieronder gaan we meer in detail in op de resultaten.

Moeders geven in 2021 1,4 keer vaker dan vaders aan dat ze gebruik gemaakt hebben van opvoedingsondersteuning. In 2016 was dat nog niet zo uitgesproken.

En waar in 2016 ouders met een herkomst in Europa significant meer gebruik maken van opvoedingsondersteuning dan ouders met een Belgische herkomst, zien we dat dit in 2021 gedaald is tot onder het niveau van de ouders met een Belgische herkomst. De odds ratio daalde van 1,6 naar 0,9. Ouders met een niet-EU+-herkomst maken zowel in 2016 als in 2021 veel minder gebruik van opvoedingsondersteuning dan ouders met een Belgische herkomst. De odds ratio verschilt weinig tussen beide meetmomenten.

Het diploma maakt zowel in 2016 als in 2021 geen significant verschil in het gebruik van opvoedingsondersteuning. In 2021 maken ouders met een diploma hoger secundair onderwijs wel minder gebruik van opvoedingsondersteuning dan ouders met een diploma hoger onderwijs of universiteit, maar het verschil is dus (net) niet significant.

Een tegenovergestelde tendens zien we voor ouders die een onverwachte uitgave van 1.100 euro niet kunnen betalen met eigen middelen. Zij maken in 2021 significant meer gebruik van opvoedingsondersteuning ten aanzien van ouders die deze uitgave wel kunnen betalen. Dat is niet te zien in de beschrijvende analyse.

Gezinskenmerken of het soort gezin waarin ouders leven, maakt geen significant verschil voor het gebruik van opvoedingsondersteuning, noch in 2016, noch in 2021. De verschillen die we zien in de beschrijvende analyse zijn dan wellicht aan de samenhang met andere kenmerken te danken dan de gezinsvorm op zich³³. Hetzelfde geldt voor het aantal kinderen in het gezin. De leeftijd van het jongste kind is wel belangrijk voor de mate waarin ouders gebruik maken van opvoedingsondersteuning. Ouders met jongere kinderen (tot 12 jaar) verschillen in 2016 over het algemeen in het gebruik van opvoedingsondersteuning ten aanzien van ouders van 18-24-jarigen (hier de referentiecategorie). Ouders met een jongste kind van 0-2 of 6-11 jaar maken in 2016 meer gebruik van opvoedingsondersteuning. Ouders met een jongste kind in de leeftijdscategorie 3-5 jaar maken in 2016 minder gebruik van opvoedingsondersteuning dan ouders met een jongste kind in de categorie 18-24 jaar. In 2021 zijn de odds ratio's voor alle ouders met jongere kinderen toegenomen. De verschillen met de ouders met oudere kinderen zijn niet langer significant, behalve voor de ouders met een jongste kind in de categorie 0-2 jaar. Zij maken (nog steeds) significant meer gebruik van opvoedingsondersteuning dan ouders met een jongste kind van 18-24 jaar.

Opvoedingskenmerken spelen ook een rol. Ouders die minder tevreden zijn over het verloop van de opvoeding van de kinderen maken in 2021 significant meer gebruik van opvoedingsondersteuning dan ouders die wel tevreden zijn over het verloop van de opvoeding. Dat was niet zo in 2016. De odds ratio nam toe van 1,3 tot 1,9 in 2021. Ouders die vragen of zorgen hebben over de kinderen maken zowel in 2016 als in 2021 vaker gebruik van opvoedingsondersteuning dan ouders die zich (helemaal) geen zorgen maken. Vooral ouders die tamelijk veel of heel veel vragen en zorgen hebben over de kinderen maken in 2021 meer gebruik van opvoedingsondersteuning. De odds ratio voor de laatste groep nam toe van 5,9 in 2016 tot 11,9 in 2021.

Het gebruik van opvoedingsondersteuning verschilt verder niet significant naargelang de steun die ouders krijgen bij de opvoeding van de kinderen, noch van de partner, noch van het sociale netwerk. We merken op dat ouders die (helemaal) geen steun krijgen van de partner in 2021 wel vaker beroep doen op opvoedingsondersteuning, maar de aantallen ouders in deze groep zijn wellicht te klein om een significant effect te kunnen bekomen of er is een samenhang met andere in het model opgenomen kenmerken.

Samenvattend kunnen we, op basis van deze multivariate logistische regressieanalyse waarin wordt gecontroleerd voor enkele relevante achtergrondkenmerken en variabelen met betrekking tot het verloop van de opvoeding, bevestigen dat moeders vaker dan vaders aangeven dat ze gebruik maken van opvoedingsondersteuning. Herkomst blijkt eveneens een belangrijke factor te zijn: zowel in 2016 als in 2021 maken niet-EU+-ouders significant minder gebruik van opvoedingsondersteuning. Waar ouders met een herkomst binnen de EU in 2016 significant meer gebruik maken van opvoedingsondersteuning dan ouders met een herkomst in België, lijkt dat verschil in 2021 nagenoeg verdwenen.

Ouders die een onverwachte uitgave niet kunnen betalen, geven in 2021 wel vaker aan dat ze gebruik gemaakt hebben van opvoedingsondersteuning.

³³ Wellicht spelen de verschillen in leeftijd van de ouders of leeftijd van het jongste kind tussen de verschillende gezinsvormen een rol.

Gezinskenmerken maken geen significant verschil voor het gebruik van opvoedingsondersteuning, noch in 2016, noch in 2021. De verschillen die we zien in de beschrijvende analyse zijn wellicht aan andere factoren te wijten dan de gezinsvorm of het aantal kinderen op zich. De leeftijd van het jongste kind doet er wel toe. Ouders met een jongste kind in de categorie 0-2 jaar maken in 2021 significant vaker gebruik van opvoedingsondersteuning dan ouders met een jongste kind in de categorie 18-24 jaar. Dat was ook in 2016 al zo.

Tot slot stellen we vast dat wie minder tevreden is met het verloop van de opvoeding, in 2021 wel degelijk vaker gebruik maakt van opvoedingsondersteuning dan wie meer tevreden is. Dat verschil was er nog niet in 2016. Ouders die vragen of zorgen hebben over de kinderen maken opvallend vaker gebruik van opvoedingsondersteuning dan ouders die geen vragen of zorgen hebben. Dat was in 2016 ook al zo en lijkt nog meer uitgesproken in 2021.

Tabel 13. Logistische regressie voor het gebruik van het aanbod aan opvoedingsondersteuning in 2016 en in 2021, beperkt tot ouders met een min-25-jarig officieel inwonend kind (n, β , significantieniveau voor Wald χ^2 , odds ratio's en bijhorende betrouwbaarheidsintervallen)

2016														2021			
		<i>n</i>	β	Sign.	odds ratio's en 95% BI			<i>n</i>	β	Sign.	odds ratio's en 95% BI						
Intercept			0,109						-0,027								
Geslacht	mannen	657	Ref.					824	Ref.								
	vrouwen	1.130	0,110	n.s.°	1,246	0,996	1,558	1.610	0,184	***	1,445	1,182	1,766				
Herkomst	België	1.556	Ref.					2.013	Ref.								
	EU+	118	0,597	***	1,629	1,152	2,304	204	0,165	n.s.	0,911	0,685	1,212				
	niet-EU+	113	-0,707	***	0,442	0,292	0,669	217	-0,423	***	0,506	0,367	0,698				
Diploma	lager secundair onderwijs	202	-0,266	n.s.	0,992	0,684	1,438	235	-0,044	n.s.	0,660	0,473	0,920				
	hoger secundair onderwijs	511	-0,118	n.s.	1,151	0,897	1,477	638	-0,161	n.s.°	0,640	0,512	0,800				
	hoger onderwijs of univ.	1.052	Ref.					1.538	Ref.								
Onverwachte uitgave	ja	1.507	Ref.					2.149	Ref.								
	neen	280	-0,023	n.s.	0,956	0,708	1,354	285	0,161	*	1,379	1,001	1,899				
Gezinsvorm	intact gezin	1.264	Ref.					1.789	Ref.								
	alleenstaande ouder	337	-0,073	n.s.	0,988	0,537	1,817	372	0,155	n.s.	1,273	0,739	2,194				
	samengesteld gezin	186	0,134	n.s.	1,215	0,848	1,741	268	0,365	n.s.	1,569	1,145	2,151				
Aantal kinderen	1 kind	532	Ref.					722	Ref.								
	2 kinderen	823	-0,169	n.s.°	1,000	0,776	1,289	1.192	0,124	n.s.	1,004	0,806	1,251				
	3 kinderen	322	0,143	n.s.	1,366	0,991	1,883	397	-0,167	n.s.	0,751	0,558	1,011				
	4 of meer kinderen	110	0,195	n.s.	1,439	0,891	2,324	118	-0,075	n.s.	0,823	0,523	1,296				
Leeftijd jongste kind	0 – 2 jaar	374	0,284	**	1,419	1,005	2,004	473	0,259	**	1,985	1,446	2,725				
	3 – 5 jaar	228	-0,408	**	0,710	0,478	1,054	310	0,144	n.s.	1,769	1,251	2,500				
	6 – 11 jaar	417	0,218	*	1,328	0,954	1,848	597	0,062	n.s.	1,630	1,206	2,201				
	12 – 17 jaar	376	-0,028	n.s.	1,038	0,740	1,456	557	-0,039	n.s.	1,473	1,083	2,003				
	18 – 24 jaar	392	Ref.					492	Ref.								

		2016						2021					
		<i>n</i>	β	Sign.	odds ratio's en 95% BI			<i>n</i>	β	Sign.	odds ratio's en 95% BI		
Tevredenheid met de opvoeding	tevreden	1.698	Ref.					2.271	Ref.				
	minder tevreden	89	0,114	n.s.	1,257	0,756	2,088	163	0,324	**	1,913	1,239	2,955
	(helemaal) niet	632	Ref.					598	Ref.				
	een beetje maar	794	-0,261	**	2,576	2,010	3,301	1.069	-0,357	***	2,991	2,322	3,853
	tamelijk veel	68	0,901	***	8,226	5,866	11,537	572	0,786	***	9,381	6,985	12,597
Vragen of zorgen over de kinderen	heel veel	293	0,567	**	5,895	3,282	10,589	195	1,024	***	11,905	7,752	18,283
	heel veel	783	Ref.					1.143	Ref.				
	tamelijk veel	583	0,015	n.s.	0,998	0,778	1,281	791	-0,114	n.s.	0,848	0,679	1,060
	een beetje maar	127	0,027	n.s.	1,011	0,645	1,584	182	0,097	n.s.	1,054	0,712	1,561
	(helemaal) niet	20	-0,707	n.s.	0,485	0,151	1,557	230	0,332	n.s.	1,329	0,514	3,438
Steun van de partner bij de opvoeding van de kinderen	heel veel	273	Ref.					436	Ref.				
	tamelijk veel	825	0,019	n.s.	0,996	0,728	1,364	1.084	0,062	n.s.	1,098	0,844	1,427
	een beetje maar	507	0,078	n.s.	1,057	0,751	1,487	669	0,163	n.s.	1,214	0,906	1,626
	(helemaal) niet	182	-0,120	n.s.	0,867	0,551	1,364	230	-0,074	n.s.	0,958	0,646	1,421
<i>R²</i>			0,160						0,196				
<i>Max-rescaled R²</i>			0,217						0,268				

Significantieniveau: n.s.° $p < 0,10$; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$; n.s. niet significant (Wald χ^2). Noot 1: Odds Ratio's zijn te interpreteren als de kans dat een bepaalde categorie ooit al eens gebruik heeft gemaakt van relatieondersteuning ten opzichte van de referentiecategorie. Noot 2: Door enkele kenmerken van de partnerrelatie in het model in te brengen beperken we ons de facto tot die ouders die op het moment van bevragen een partner hebben. BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

5.8 SAMENVATTING OPVOEDINGSONDERSTEUNING

Ouders maken in 2021 opvallend vaker gebruik van opvoedingsondersteuning dan in 2016, en de toename is vooral te zien in het gebruik tijdens het jaar voorafgaand aan de bevraging en helemaal niet voordien. Integendeel, we zien een daling in het gebruik van opvoedingsondersteuning langer dan een jaar geleden van bijna vijf procentpunten. Niet toevallig valt het voorafgaande jaar samen met het eerste jaar van de coronapandemie (zie 3.1.). Men heeft tijdens het eerste jaar van de coronapandemie dus vaker dan voorheen een beroep gedaan op opvoedingsondersteuning. Heeft de aandacht voor het welbevinden van kinderen en jongeren die onder meer het kinderrechtencommissariaat en de bevoegde minister voor jeugd en de media vroegen bij de opmaak van beperkende maatregelen ter bestrijding van het virus, ouders meer alert gemaakt voor de mogelijke impact en/of hen aangemoedigd om ondersteuning te zoeken? In elk geval blijkt uit de gezinsenquête dat ouders in 2021 significant meer kinderen met emotionele problemen en hyperactiviteit rapporteren dan in 2016 (Bastaits, 2023).

Ouders geven in 2021 aan dat ze het vaakst naar een therapeut, psycholoog, kinder- of jeugdpsychiater gingen, maar ook naar het CLB, of een dienst of voorziening in de (jeugdhulp)verlening. Ook zochten veel ouders naar informatie op het internet (websites, webinars, app) of in boeken, bij de huisarts en bij de kinderarts. Wat de kinderarts betreft, ouders wonnen in 2021 significant vaker advies in van een kinderarts dan in 2016. Voor de andere aanbodvormen die in beide bevestigingen werden voorgelegd zien we geen significant verschil.

Ouders die vaker aangeven ooit gebruik gemaakt te hebben van opvoedingsondersteuning in 2021 zijn: moeders, ouders jonger dan 45 jaar, ouders met jongere kinderen, ouders met een Belgische herkomst, hoger opgeleide ouders, ouders in een betere financiële positie³⁴, ouders in intacte en samengestelde gezinnen, en ouders in gezinnen met twee kinderen (al maken zij ook gewoon de grootste groep gezinnen uit), maar ook wettelijk samenwonende ouders en ouders die minder tevreden zijn met het verloop van de opvoeding.

Er zijn ook groepen gezinnen die anno 2021 minder vaak aangeven dat ze ooit gebruik hebben gemaakt van opvoedingsondersteuning. Wie tamelijk of heel veel vragen of zorgen heeft, maakt opvallend vaker gebruik van opvoedingsondersteuning dan in 2016.

Tegenover de vaststelling dat ouders globaal genomen meer beroep deden op opvoedingsondersteuning, zien we tegelijkertijd dat meer ouders dan in 2016 aangeven dat ze geen behoefte hadden aan opvoedingsondersteuning, of dat ze hun vragen of zorgen niet ernstig genoeg vonden om beroep te doen op opvoedingsondersteuning.

Verder stellen we vast dat wanneer ouders minder steun ervaren van de partner bij de opvoeding van de kinderen, ze significant vaker gebruik maken van opvoedingsondersteuning. In 2016 was dit verschil (nog) niet te zien. Het zijn vooral de ouders die zich (helemaal) niet gesteund weten door de partner, die een stijging kennen in het gebruik van opvoedingsondersteuning tussen 2016 en 2021. Voor de steun die ouders krijgen van het netwerk zien we een omgekeerde tendens: met name bij de ouders die (veel) steun krijgen van het netwerk is er ook een toename in het gebruik van opvoedingsondersteuning tussen 2016 en 2021. In de multivariate analyse zien we echter geen significante verschillen in het gebruik van opvoedingsondersteuning naargelang men zich wel of niet gesteund voelt, noch door de partner, noch door het steunnetwerk. Dus op zich heeft de steunervaring geen invloed op het gebruik van opvoedingsondersteuning. Mogelijks verschilt de steunervaring tussen de verschillende groepen ouders hetgeen de geobserveerde verschillen in de bivariate analyse verklaart.

³⁴ Op basis van de multivariate analyse moeten we dit evenwel wat nuanceren. Daaruit blijkt immers dat – onder controle van de andere variabelen in het model – ouders die een onverwachte uitgave niet kunnen betalen anno 2021 vaker aangeven ooit gebruik gemaakt te hebben van opvoedingsondersteuning.

6 BESLUIT EN BELEIDSAANBEVELINGEN

6.1 VERSCHILLEN IN GEBRUIK, NIET-GBRUIK, DE ROL VAN INFORMELE STEUN, GEBRUIKERS EN TRENDS TUSSEN RELATIE- EN OPVOEDINGSONDERSTEUNING

Het gebruik van gezinsondersteuning is toegenomen tussen 2016 en 2021, zowel voor relatieondersteuning (van 12,9% naar 15,2%) als voor opvoedingsondersteuning (van 39,0% naar 42,5%). Echter, afgaande op de gebruikscijfers en op de groepen gezinnen die tussen 2016 en 2021 vaker aangeven ooit gebruik gemaakt te hebben van ondersteuning is het ene type gezinsondersteuning duidelijk het andere niet. Voor een omvattend overzicht van de resultaten verwijzen we naar de tussentijdse samenvatting en per type gezinsondersteuning. In dit overkoepelende besluit kijken we naar de verschillen in gebruik, niet-gebruik, de rol van informele steun, gebruikers en trends 2016-2021 tussen beide types van gezinsondersteuning.

Ten eerste heeft het aanbod opvoedingsondersteuning een veel hoger bereik dan het aanbod relatieondersteuning. Deze gebruikscijfers moeten uiteraard afgezet worden ten aanzien van de noden en behoeften in de bevolking aan beide types van ondersteuning. Uit de redenen voor het niet-gebruik van ondersteuning, blijkt alvast dat zo'n drie kwart van de ouders die geen gebruik maken van ondersteuning aangeeft dat ze er geen behoefte aan hebben, zowel voor relatieondersteuning (zie figuur 1) als voor opvoedingsondersteuning (zie figuur 4). Voor opvoedingsondersteuning zien we wel dat meer ouders die geen gebruik maken van opvoedingsondersteuning aangeven dat ze voldoende terecht kunnen bij familie of vrienden (28,5%). Bij relatieondersteuning is dat aandeel lager (16,6%). Dus voor opvoedingsondersteuning is er (vergeleken met relatieondersteuning) naast een hoger gebruik van opvoedingsondersteuning, ook een hogere ondersteuning door het informele netwerk.

De steun die men krijgt van het informele netwerk bleek in 2016 nog een belangrijke rol te spelen in het gebruik van relatieondersteuning³⁵. Wie veel steun van het netwerk kreeg bij problemen in de partnerrelatie, maakte meer gebruik van relatieondersteuning. Die samenhang zien we anno 2021 niet meer zo uitgesproken. Met andere woorden, wie minder steun kreeg van het netwerk, maakte in 2021 even vaak gebruik van relatieondersteuning. Voor opvoedingsondersteuning zien we dat wie steun krijgt van het netwerk, in 2021 vaker gebruik maakte van opvoedingsondersteuning dan in 2016. Wie (helemaal) geen steun van het netwerk krijgt, maakte minder gebruik van opvoedingsondersteuning.

Ten tweede blijkt dat de groepen ouders die tussen 2016 en 2021 vaker aangeven dat ze ooit gebruik hebben gemaakt van ondersteuning erg verschillen tussen beide types van ondersteuning (zie het overzicht in tabel 14). Met andere woorden, tussen 2016 en 2021 zijn voor de twee ondersteuningsvormen, andere groepen ouders vaker gaan aangeven dat ze er ooit gebruik van gemaakt hebben.

³⁵ We beperken ons hier tot de beschrijvende analyse omdat in de multivariate analyse de opgenomen kenmerken verschillen tussen de modellen.

Tabel 14. Overzicht van de groepen gezinnen die tussen 2016 en 2021 vaker of minder vaak aangeven ooit gebruik te hebben gemaakt van relatie- en opvoedingsondersteuning

	Ooit gebruik gemaakt van relatieondersteuning	Ooit gebruik gemaakt van opvoedingsondersteuning
Positieve evolutie 2016 - 2021	• jonger dan 35 jaar: +4,5%pt, zij maken vaker gebruik van informatie via websites, brochures, boeken, webinars, apps ... • ouders met een jongste kind 0-2 jaar: +3,6%pt • niet-EU: +5,5%pt • lager opgeleiden: +5,6%pt • samengestelde gezinnen, feitelijke samenwoners en ouders met een LAT-relatie (veelal in het kader van de vorige partnerrelatie): + 8,2%pt • ouders die een goede relatiekwaliteit rapporteren: +2,2%pt	• moeders: +5,1%pt • jonger dan 45 jaar: +10,7%pt en +6,4%pt • ouders met jongere kinderen (0-2 en 3-5 jaar): +8,8%pt en + 13,7%pt • Belgische herkomst: +7,2%pt • hoger opgeleiden: +7,6%pt • betere financiële positie: +5,2%pt en +4,9%pt • intacte (+4,6%pt) en samengestelde gezinnen (+10,3%pt), gezinnen met 2 kinderen (+8,6%pt) • wett. samenwonenden: +13,6%pt • ouders die minder tevreden zijn met het verloop van de opvoeding: +17,6%pt
Negatieve evolutie 2016 - 2021		• EU-herkomst: -9,9%pt, gebruik daalt tot op het niveau van Belgische herkomst NOOT: niet-EU-herkomst (geen evolutie, blijft even laag) • wie zich geen zorgen maakt: -4,1%pt

Zo zien we dat jonge ouders in 2021 vaker aangeven ooit gebruik gemaakt te hebben van relatieondersteuning dan in 2016. Hetzelfde geldt voor ouders met een kind jonger dan drie jaar, niet-EU-ouders, lager opgeleiden, samengestelde gezinnen, feitelijk samenwoners en ouders met een LAT-relatie. Deze laatste drie groepen gebruikten de relatieondersteuning veelal in het kader van de vorige partnerrelatie. We zien ook dat ouders die een goede relatiekwaliteit laten optekenen vaker aangeven ooit gebruik gemaakt te hebben van relatieondersteuning. Voor een aantal kenmerken worden de verschillen tussen groepen ouders kleiner of onbestaand. Voor ouders met een niet-EU-herkomst, ouders jonger dan 35 jaar en ouders die een goede relatiekwaliteit laten optekenen geldt dat niet. Bij deze ouders blijft zich een minder uitgesproken gebruik aftekenen. Geen enkele groep gezinnen heeft in 2021 significant minder vaak aangegeven ooit gebruik gemaakt te hebben van relatieondersteuning dan 2016.

Voor het gebruik van opvoedingsondersteuning zien we een heel ander patroon. Moeders geven in 2021 vaker aan ooit gebruik gemaakt te hebben van opvoedingsondersteuning. Net als ouders jonger dan 45 jaar. Merk op dat de reikwijdte van ouders die in 2021 vaker aangeven ooit gebruik gemaakt te hebben van opvoedingsondersteuning qua leeftijd ruimer is dan bij relatieondersteuning (enkel de ouders jonger dan 35 jaar). Daarnaast geven ouders met een Belgische herkomst, ouders met een hogere opleiding en ouders in een betere financiële positie in 2021 vaker aan ooit gebruik gemaakt te hebben van opvoedingsondersteuning. Net als ouders in intacte en samengestelde gezinnen en gezinnen met 2 kinderen (al maken deze de grootste groep gezinnen uit). Ook ouders die wettelijk samenwonen geven anno 2021 vaker aan dat ze ooit gebruik maakten van opvoedingsondersteuning. Ouders die minder tevreden zijn met het verloop van de opvoeding geven anno 2021 opvallend vaker aan dat ze ooit gebruik gemaakt hebben van opvoedingsondersteuning. Voor een aantal kenmerken lopen de verschillen in gebruik tussen groepen ouders verder op (bv. moeders, hoger opgeleiden, samengestelde gezinnen, ouders die minder tevreden zijn over de opvoeding). Voor andere kenmerken is dat minder uitgesproken het geval of situeert het gebruikspercentage zich in dezelfde grootorde.

Voor het gebruik van opvoedingsondersteuning zijn er wel significante afnames. Dat geldt voor ouders die zich (helemaal) niet vragen of zorgen maken over de kinderen (van 20,5% naar 16,4%). Ook bij EU+ tekent zich een significante afname af en dat gebruik komt, mede door de toename in de groep ouders met een Belgische herkomst, dichterbij de laatste groep te liggen. Het gebruikspercentage bij de niet-EU+-ouders is beduidend lager (om en bij de helft procentpunten), dan dat van de ouders van Belgische en van EU+-herkomst.

6.2 AANBEVELINGEN VOOR BELEIDSMAKERS EN HET WERKVELD

6.2.1 Relatieondersteuning

Niettegenstaande de voorgaande bevindingen waar we een toename zien in het gebruik van relatieondersteuning tussen 2016 en 2021, blijft het wellicht opportuun om ten eerste te bekijken of een aantal 'acties' van het plan van 2016-2018 inzake de aanpak van relatie- en scheidingsproblemen – die intussen on hold gezet zijn – terug op kunnen worden genomen. Het gaat dan bv. om de website tweehuizen.be en tijdvoorjerelatie.be die beiden offline gehaald zijn. Onderbouwd online informatieaanbod zou blijvend, dus op continue basis, tot bij (aanstaande) ouderparen kunnen worden gebracht en vragen de nodige updates. Een voorbeeld daarvan is vaderen.be waar koppels onder meer inspiratie kunnen opdoen over thema's zoals 'Maak tijd voor elkaar' en 'Jij als partner'. Naast sensibiliseringscampagnes, kunnen laagdrempelige diensten en voorzieningen zoals bijvoorbeeld een Huis van het Kind, een buurtcentrum, een gezinsloket, een onthaal enz. daarin eveneens een rol opnemen.

Ten tweede is het aangewezen blijvend in te zetten op een uitbreiding van een laagdrempelig relatieondersteunend hulpaanbod. Niet in het minst op een online hulpaanbod, gezien de toename in het gebruik tussen 2016 en 2021 zich deels daar situeert. In de gezinsenquête werd ook gevraagd naar het aanbod dat men in de toekomst zou willen gebruiken. Daaruit blijkt een grote vraag enerzijds naar gespecialiseerde hulpverlening (therapie, seksuoloog, psycholoog) en anderzijds naar begeleiding of bemiddeling. Ook online ondersteuning wordt daarin frequent door ouders genoemd (Emmery & Pasteels, 2022). Daarbij mogen we niet vergeten dat de groepen gezinnen die minder gebruik maken van relatieondersteuning (niet EU+-herkomst, lagere opleiding) ook groepen zijn die minder digitaal vaardig zijn. Dus een niet-digitaal aanbod en toeleiding naar het niet-digitale aanbod relatieondersteuning vanuit de eerder vermelde laagdrempelige diensten en voorzieningen alsook vanuit medische en andere diensten die (aanstaande) ouders (in een kwetsbare situatie) bereiken (bv. ziekenhuizen, wijkgezondheidscentra, Geïntegreerd Breed Onthaal-samenwerkingsverband) blijft belangrijk. Voor niet-EU-gezinnen zal toeleiding alleen mogelijk niet voldoende zijn en is ook een voldoende divers sensitief aanbod nodig.

Ten derde is het opportuun om de kwaliteit van het aanbod te handhaven en om ook het werkveld blijvend te versterken. Professionalisering en kwaliteitsbewaking mogen niet onderbelicht blijven. Een respectabel aandeel ouders geeft immers aan dat de ondersteuning (helemaal) niet of maar een beetje geholpen heeft. Een voorbeeld van het versterken van het werkveld is het vrij te gebruiken '*E-learning pakket voor professionals bij scheiding*', gelanceerd op 23/09/2020 door het Kenniscentrum Gezinswetenschappen³⁶. Daarnaast biedt ook het Agentschap Opgroeien heel wat achtergrondinformatie en tools waaruit professionals kunnen putten (bv. [Themapagina scheiding](http://themapagina.scheiding.be)). Deze informatie en tools kunnen in het bijzonder onthaal- en basisedewerkers van laagdrempelige diensten en voorzieningen (zie supra) wegwijs maken in de thematiek en hen handvaten aanreiken om kansen, uitdagingen en moeilijkheden in relaties en relatievorming bespreekbaar te maken.

³⁶ <https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/E-learning>

Ten vierde pleiten we voor een continuïteit in dataverzameling en -analyse inzake het gebruik van het aanbod aan relatieondersteuning. Zo houden we de vinger aan de pols inzake de evolutie van het gebruik, van de behoeften en de drempels van het aanbod van relatieondersteuning. Het blijkt relevant om dit blijvend voor verschillende doelgroepen op te volgen en bijvoorbeeld na te gaan of er ondergebruik is. Beleid kan gebruik maken van deze informatie om in te spelen op de evoluties en na te gaan wat mogelijke effecten zijn van eerdere beleidsacties. Zo leren we uit de voorgaande resultaten toch dat de beleidsacties wellicht de vooropgestelde doelen (in casu het bespreekbaar maken van relatieproblemen en het beter bekendmaken van het relatieondersteunend aanbod) bereikten.

6.2.2 Opvoedingsondersteuning

Gezien de toename van het gebruik van advies, steun of hulp van deskundigen bij de opvoeding van de kinderen is het aangewezen dat het bestaande aanbod gelijke tred houdt en dus meegroeit met de toename in gebruik.

Wanneer we kijken welke groepen gezinnen tussen 2016 en 2021 meer of minder gebruik maken van opvoedingsondersteuning, kunnen we niet anders dan vaststellen dat het huidige aanbod aan opvoedingsondersteuning voornamelijk jongere ouders, ouders met jonge kinderen, ouders met een Belgische herkomst en de ouders die een betere sociaaleconomische positie bekleden – zijnde hoger opgeleid en met een betere financiële positie - beter bereikt dan vijf jaar voordien. [Opgroeien](#) (2023, p. 11) stelde zelf reeds vast:

Het bereik van kwetsbare gezinnen is heel wisselend. Meer dan de helft van de Huizen scoort hoog op het bereiken van kwetsbare gezinnen: 54,7% geeft een score van groot (4) of redelijk groot (5). Toch scoort meer dan 1 op 6 Huizen (17,5%) erg laag (score 1 en 2) op deze vraag. Mogelijks zijn de Huizen kritisch ten aanzien van hun werking. Toch hebben alle Huizen van het Kind een belangrijke opdracht in het bereiken van deze doelgroep en is hier nog groeimarge. (...) Opnieuw beïnvloedt het hebben van een fysieke locatie het bereik in positieve zin. Bij Huizen van het Kind met één of meerdere fysieke locaties, ligt de score 4 en 5 duidelijk hoger (58,3% ten opzichte van 50,6% in Huizen zonder fysieke locatie).

Dat alles vraagt dat op verschillende niveaus, door verschillende (laagdrempelige) actoren (bv. buurtcentra, huisartsen, ziekenhuizen) en vanuit verschillende organisatievormen (fysiek, digitaal) best extra inspanningen gebeuren om gezinnen in een sociaaleconomisch kwetsbare positie beter te bereiken of om deze gezinnen beter toe te leiden naar het aanbod opvoedingsondersteuning.

Deze resultaten roepen bijkomende vragen op naar de mate waarin het hebben van vragen en zorgen over de opvoeding van de kinderen verschilt naargelang socio-economische kenmerken van ouders en of er bijkomende verschillen zijn tussen groepen ouders in het zoeken naar antwoorden op deze vragen en zorgen. Verder onderzoek van het [Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin](#) naar het gebruik van dienstverlening door financieel kwetsbare gezinnen (Robben, zal daar aan de hand van de gezinsenquête een antwoord op bieden.

Net als we zien voor het gebruik van relatieondersteuning, blijkt ook hier dat een respectabel deel van de ouders zich maar een beetje of zelfs (helemaal) niet geholpen voelt. Het is niet duidelijk wat de redenen zijn. In een open vraag naar wat ze liever anders hadden gezien, wijzen ouders onder meer naar het gebrek aan afstemming en begrip, het uitblijven van een aanpak, gebrek aan continuïteit. Meer systematisch inzicht in leemten verwerven, de kwaliteit van het aanbod handhaven en het werkveld versterken zijn ook hier aan de orde. Vanuit die optiek is het aan te bevelen om ook voor opvoedingsondersteuning te blijven inzetten op de bundeling en ontsluiting van onderbouwde inzichten en ondersteuningstools voor het werkveld (zie o.a. de [kennishub](#) en de [databank kwaliteitsvolle praktijken](#) van Opgroeien) en om die methodieken en werkvormen op een duurzame manier te kunnen (blijven) implementeren en verder uit te rollen. De densiteit en variatie van ondersteuning en zo ook de afstemming op de vragen en noden van

ouders (cf. variatie aan gewenste ondersteuningsvormen en -functies: fysiek - digitaal, individueel - in groep, informatie - vorming - ontmoeting enz., zie o.a. Nys, 2020) blijkt immers nog sterk per gemeente of regio te verschillen. Een inhoudelijke versterking en verduurzaming van de ondersteuningsmogelijkheden van de Huizen van het Kind vraagt organisatorische en financiële inspanningen (zie Emmery, Rommens, Pauwels, & Nys, 2025). Vanaf 2027 voorziet de Vlaamse minister van Welzijn, Armoedebestrijding, Cultuur en Gelijke Kansen, Caroline Gennez, bijkomende financiering voor de doorontwikkeling van de Huizen van het Kind tot 'stevige en geïntegreerde basisvoorzieningen' en om 'van daaruit vorm te geven aan zorg) en ondersteuningstrajecten voor (aanstaande) gezinnen met kinderen ([Gennez](#), 2025, p. 22).

Eerder gaven we aan dat het actieplan 2016-2018 om het aanbod aan relatieondersteuning beter bekend te maken en om ouders te sensibiliseren er ouders wellicht toe heeft aangezet om hulp te zoeken. Hoewel we dit op basis van dit onderzoek niet hard kunnen maken, wijzen de resultaten wel in die richting. We kunnen ons tot slot de vraag stellen of ook het aanbod opvoedingsondersteuning een dergelijk actieplan kan gebruiken? In het verleden werden al verschillende initiatieven genomen voor het beter bekend maken van ondersteuningsmogelijkheden voor ouders (o.a. Week van de Opvoeding, promotiefilmpje over de HvhK in de media, mediacampagne van De Opvoedingslijn). Ze blijken ouders wel degelijk te kunnen toeleiden naar opvoedingsondersteunende initiatieven. Tegelijkertijd geven opvoedingsondersteunende initiatieven aan (persoonlijke communicatie met medewerkers van de Huizen van het Kind, De Opvoedingslijn) dat een continue bekendmaking bij een grote diversiteit aan actoren, zowel lokaal als bovenlokaal en zowel in het beleid als in het werkveld, én een continue bekendmaking en afstemming van de ondersteuning op (aanstaande) ouders aangewezen is.

7 LITERATUUR

- Actieplan 2016-2018 inzake de aanpak van relatieproblemen en scheidingsproblemen. (2016). Kind en Gezin – Agentschap Jongerenwelzijn – Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid – Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin – Kabinet WVG.
- Audenaert, V. (2022a). *Gezinsenquête 2021: Wie nam deel aan de gezinsenquête?* Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. (2022b). *Gezinsenquête 2021: Methodologisch Rapport*. Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. (2022c). *Gezinsenquête 2021: De samenstelling van het gezin. Gezinnen in Vlaanderen over hoe het gezin er uit ziet, wie bij het gezin hoort, waar gezinsleden wonen, over hun kinderwens en wat men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin.* Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. (2023a) *Gezinsenquête 2021: De taakverdeling thuis. Gezinnen in Vlaanderen over wie welke soort gezinstaken op zich neemt en hoe tevreden ze zijn met de verdeling van de gezinstaken.* Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. (2023b) *Gezinsenquête 2021: Kinderopvang en hulp in het huishouden. Gezinnen in Vlaanderen over de ondersteuning die ze krijgen van familie en vrienden bij de zorg en opvang voor de kinderen, het gebruik van kinderopvang, opvangmogelijkheden tijdens de schoolvakanties en het inhuren van hulp in het huishouden.* Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. & Stuyck, K. (2018) *Gezinsenquête 2016: Methodologisch Rapport*. www.gezinsenquête.be
- Bastaits, K. (2023). *Gezinsenquête 2021: Kindgedrag. Gezinnen in Vlaanderen over het gedrag van de kinderen en de impact hiervan op het kind en het gezin.* Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be
- Busby, D., Christensen, C., Crane, D.R. & Larson, J.H. (1995). A revision of the dyadic adjustment scale for use with distressed and nondistressed couples: Construct hierarchy and multidimensional scales. *Journal of Marital and Family Therapy*, 21, 3, 289-308.
- Colman, E., Symoens, S. & Bracke, P. (2011). Zorggebruik, in: Mortelmans, D., Pasteels, I., Bracke, P., Matthijs, K., Van Bavel, J., Van Peer, C. (red.). *Scheiding in Vlaanderen*. ACCO.
- Decreet houdende de inrichting van activiteiten inzake opvoedingsondersteuning van 19 januari 2001. www.etaamb.be/nl/decreet-van-19-januari-2001_n2001035288.html
- Decreet van 13 juli 2007 houdende de organisatie van opvoedingsondersteuning (B.S. 14.VIII.2007). https://etaamb.openjustice.be/nl/decreet-van-13-juli-2007_n2007036291.html
- Decreet houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning (2013). <https://codex.vlaanderen.be/PrintDocument.ashx?id=1023668&geannoteerd=false>
- Emmery, K. & Pasteels, I. (2022). *Gezinsenquête 2021: De relatie met de partner. Gezinnen in Vlaanderen over de relatie met de partner, relatiekwaliteit, steun van de partner, tevredenheid met de partnerrelatie en het gebruik van relatie ondersteuning.* Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be
- Emmery, K. (2013). *Relatieondersteunend aanbod in Vlaanderen. Rapport met steun van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.* Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen.
- Emmery, K. (2017). *Maak tijd voor je partner. Campagne moet ingebed zijn in gezinsvriendelijk beleid.* <https://sociaal.net/achtergrond/maak-tijd-voor-je-partner/>

- Emmery, K., Rommens, T., Pauwels, I. & Nys, K. (2025). *Insights on Family Policies. Dossier 2. Houses of The Child: Ten Years of Family Services Integration in Flanders*. COFACE - Centre for Family Studies (Odisee). <https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/EU-observatory-family-policy>
- Gennez, C. (2025). *BISMEDEDELING AAN DE VLAAMSE REGERING. Betreft: Conceptnota 'uitwerking van zorgcoördinatie en casemanagement in het algemeen en in het kader van het programma perinatale zorg in het bijzonder, als bouwstenen voor geïntegreerde zorg en ondersteuning' (VR 2025 0404 MED.0108/1BIS)*. <https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/vr-2025-0404-med.0108-1-zoco-cama-en-programma-perinataal---mededeling-bis.pdf>
- Gravesteyn, C. (2018). Ondersteuning van aanstaande ouders en versterking van de samenwerkingsrelatie. In K. Emmery, & D. Luyten (Red.), *Partners in tijden van ouderschap. Ouders en relaties in gezinnen vandaag*, pp.285-297. Garant.
- Huizen van het Kind. Rapport 2023. <https://www.opgroeien.be/kennis/toolbox/onderzoeksrapport-bevraging-huizen-van-het-kind-2022>
- Jeannin, R., Hoppenbrouwers, K., Desoete, a., & Van Leeuwen, K. (2014). Zorgen over de opvoeding bij gezinnen met een 6- of 12-jarig kind: de relatie met kind, ouder- en gezinskenmerken, en behoefte aan en gebruik van ondersteuning. SWVG-rapport 21, Steunpunt welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Declercq, S., Wiewauters, C., & Emmery, K. (2020). *E-learning pakket voor professionals bij scheiding. Kenniscentrum Gezinswetenschappen Odisee*. kcgezinswetenschappen.odisee.be/e-learning-pakket-voor-professionals-bij-scheiding-modules
- Nys, K. (2020). De stem van ouders in opvoedingsondersteuning. In: K. Emmery, J. Van Puyenbroeck, G. Loosveldt (Red.), *In verband met gezinnen. Het gezinsperspectief in beleid en praktijk*, Hoofdstuk 3, (39-56). (Gezinnen, Relaties en Opvoeding, 6). Garant.
- Nys, K., & Emmery, K. (2017). *De huizen van het kind in cijfers en ervaringen. Verwerking van de bevraging van Kind en Gezin*. (Onderzoek in opdracht van Kind en Gezin). Brussel: Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee). https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2023-03/De_huizen_van_het_kind_in_cijfers_en_ervaringen._verwerking_van_de_bevraging_van_kind_en_gezin.pdf
- Nys, K., & Van Leeuwen, K. (2017). *Opvoeden en ondersteuningsmogelijkheden. Ouders en het werkveld over de rol van vzw De Keerkring en andere actoren*. Brussel: Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee) - Onderzoekseenheid Gezins- en Orthopedagogiek (KULeuven). https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2023-05/eindrapport_vzw_de_keerkring_versie_2017-02-08.pdf
- Nys, K., Van Leeuwen, K., & Emmery, K. (2016). *Bevindingen behoeftenbevraging bij Dilbeekse ouders. Uitdagingen voor het Dilbeekse Huis van het Kind*. Brussel: Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee). https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2023-03/Behoeftenbevraging_hvhk_dilbeek_2016_cover_inhoud.pdf
- Ontwerp van decreet over de organisatie van een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid (VR 2023 1711 DOC.1228/2TER). https://vroegennabij.be/sites/default/files/documenten/vroegennabij_decreet_VR.pdf
- Opgroeien (s.d.) *Huizen van het Kind. Huis van het Kind als een lokale basisvoorziening*. [Huis van het Kind als een lokale basisvoorziening | Opgroeien](https://www.opgroeien.be/huis-van-het-kind)

- Pasteels, I., Smit, S., Bastaits, K. & Mortelmans, D. (2014). Kennis over en gebruik van professionele echtscheidingsbemiddeling in het licht van de wet van 18 juli 2006. *Relaties en Nieuwe Gezinnen*, 4, 4. www.relatiesennieuwegezinnen.be
- Raes, S. (2018). Minnelijke oplossing van conflicten in familiale zaken: veel (onontgonnen) potentieel, in: Pasteels, I., Mortelmans, D., Buysse, A., Matthijs, K., Van Bavel, J. & Veerschelden, G., *Families in transitie, transitie in families*, pp. 23-48. Garant.
- Roadmap Huizen van het Kind (2019). EXPOO. https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/interactieve-pdf_huis_vh_kind_v03_0.pdf
- vaderen.be
- Vancoppenolle, D. & Dupont, G. (2018). *Gezinsenquête 2016: Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Wat vinden gezinnen belangrijk in de opvoeding van hun kinderen, hoe beleven ze het opvoeden, welke vragen en zorgen hebben ze en maken ze gebruik van opvoedingsondersteuning?* Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be
- Vancoppenolle, D., Dupont, G. & Nys, K. (2023). *Gezinsenquête 2021: Opvoeding. Gezinnen in Vlaanderen over opvoedingsbeleving, opvoedingsvragen en -zorgen en het gebruik van opvoedingsondersteuning.* Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. [Opvoedingsbeleving | Departement Zorg \(departementwvg.be\)](http://Opvoedingsbeleving | Departement Zorg (departementwvg.be))
- Vandewaerde, S., Fagardo, B., Nys, K., & Emmery, K. (2019). *Toegankelijke gezinsondersteuning in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad voor toekomstige ouders en ouders met jonge kinderen.* Schaarbeek: Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee). <https://www.kcgezinswetenschappen.be/nl/gezinsbegeleiding-in-brussel>
- Vandezande, V. & Audenaert, V. (2023) *Gezinsenquête 2021: Mantelzorg in gezinnen. Gezinnen in Vlaanderen over gezinsleden met een specifieke zorgbehoefte, het gebruik van betaalde hulp en of men zorg opneemt voor iemand buiten het gezin en de mate waarin deze zorg als belastend wordt ervaren.* Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be
- van Gaalen, R. & van Roon, D. (2020) *Kinderen in complexe gezinsverbanden.* CBS. Kinderen in complexe gezinsverbanden (cbs.nl)
- Van Leeuwen, K., Rousseau, S., Hoppenbrouwers, K., Wiersema, R., Desoete, A. (2011). *JOnG! Opvoedings- en gezinsvariabelen bij de Vlaamse cohorte 0-jarigen.* SWVG-rapport 24, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Vlaams regeerakkoord 2024-2029. Samen werken aan een warm en welvarend Vlaanderen.* <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/69476>
- www.departementwvg.be/welzijn-en-samenleving/welzijnswerk/partnerrelaties
- www.gezinsbond.be/evenmettwee
- www.gezinsenquête.be
- www.huizenvanhetkind.be
- www.opgroeien.be/kennis
- www.opgroeien.be/kennis/databank-kwaliteitsvolle-praktijken
- www.opgroeien.be/kennis/themas/scheiding
- www.steunpuntwvg.be/projecten/gezinsenquête-gezinnen-in-een-financieel-kwetsbare-positie